

A MAGYAR
NÉPKÖZTÁRSASÁG
ALKOTMÁNYA

A MAGYAR
NÉPKÖZTÁRSASÁG
ALKOTMÁNYA

Az 1949. évi XX. törvény módosítását,
a Magyar Népköztársaság Alkotmányának
egységes szövegét
az országgyűlés 1972. április 19-én
egyhangúlag elfogadta és törvényerőre emelte.

A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG ALKOTMÁNYA

Magyarországot több mint egy évezreden át a nép munkája, áldozatvállalása, társadalomformáló ereje éltette és tartotta fenn. Az államhatalom ugyanakkor az uralkodó osztályok eszköze volt a jogfosztott nép elnyomására és kizsákmányolására. Népünk nehéz küzdelmet folytatott a társadalmi haladásért, az ország függetlenségéért; számtalan megpróbáltatás közepette védte és őrizte nemzeti létünket.

Történelmünknek új korszaka kezdődött, amikor a Szovjetunió a második világháborúban kivívott győzelmei során felszabadította hazánkat a fasizmus elnyomása alól, és megnyitotta a magyar nép előtt a demokratikus fejlődés útját. A dolgozó nép a Szovjetunió baráti támogatásával újjáépítette a háborúsújtotta, romokban heverő országot. A régi rend urai és védelmezői ellen folytatott küzdelemben a magyar munkásosztály — szövetségben a dolgozó parasztsággal, együttműködve a haladó értelmiséggel — kivívta és megszilárdította a dolgozó nép hatalmát.

A forradalmi harcokban megedződött munkásosztály vezetésével, az 1919. évi Tanácsköztársaság tapasztalataival gazdagodva, a szocialista országok közösségére támaszkodva népünk lerakta a szocializmus alapjait. Hazánkban uralkodóvá váltak a szocialista termelési viszonyok. A régi helyén új ország született, amelyben az államhatalom a nép érdekeit, az

állampolgárok alkotóerejének szabad kibontakozását és jólétét szolgálja. A magyar nép nemzeti egységbe tömörülve, a szocializmus teljes felépítésén munkálkodik.

A Magyar Népköztársaság Alkotmánya kifejezi az országunk életében végbement alapvető változásokat, a társadalmi haladásért vívott küzdelem és az országépítő munka történelmi eredményeit.

Az alkotmány, mint a Magyar Népköztársaság alaptörvénye, biztosítja eddigi eredményeinket és további előrehaladásunkat a szocializmus útján.

I. FEJEZET

A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG TÁRSADALMI RENDJE

1. §. Magyarország: népköztársaság.

2. §. (1) A Magyar Népköztársaság szocialista állam.

(2) A Magyar Népköztársaságban minden hatalom a dolgozó népé.

(3) A Magyar Népköztársaságban a társadalom vezető osztálya a munkásosztály, amely a hatalmat a szervezetekbe tömörült parasztsággal szövetségben, az értelmiséggel és a társadalom többi dolgozó rétegével együtt gyakorolja.

(4) A város és a falu dolgozói választott és a népnek felelős küldöttek által gyakorolják hatalmukat.

(5) Az állampolgárok munkahelyükön és lakóhelyükön közvetlenül is részt vesznek a közügyek intézésében.

3. §. A munkásosztály marxista—leninista pártja a társadalom vezető ereje.

4. §. (1) A Magyar Népköztársaság biztosítja a társadalmi szervezetek részvételét a szocialista építőmunkában.

(2) A Hazafias Népfront tömöríti a társadalom erőit a szocializmus teljes felépítésére, a politikai, gazdasági és kulturális feladatok megoldására, közreműködik a népképviselői szervek megválasztásában és munkájában.

(3) A szakszervezetek védik és erősítik a néphatalmat, védik és képviselik a dolgozók érdekeit.

5. §. (1) A Magyar Népköztársaság állama védi a dolgozó nép szabadságát és hatalmát, az ország függetlenségét, harcol az ember ember általi kizsákmányolásának minden formája ellen, szervezi a társadalom erőit a szocializmus teljes felépítésére.

(2) A Magyar Népköztársaság, mint a szocialista világrendszer része, fejleszti és erősíti barátságát a szocialista országokkal; a béke és az emberi haladás érdekében együttműködésre törekszik a világ valamennyi népével és országával.

6. §. (1) A Magyar Népköztársaságban a kizsákmányoló osztályok megszüntetésével uralkodóvá váltak a szocialista termelési viszonyok. A gazdasági rend alapja a termelési eszközök társadalmi tulajdona.

(2) A Magyar Népköztársaság fejleszti és védi a társadalmi tulajdon minden formáját.

7. §. A Magyar Népköztársaság gazdasági életét állami népgazdasági terv határozza meg. Az állam a társadalmi tulajdonban levő vállalatokra, szövetkezetekre és intézményekre támaszkodva irányítja és ellenőrzi a népgazdaságot a termelőerők fejlesztése, a tár-

sadalmi tulajdon növelése, az állampolgárok anyagi és műveltségi színvonalának rendszeres emelése és az ország védelmi erejének fokozása érdekében.

8. §. (1) Az állami tulajdon az egész nép vagyona.

(2) Az állam tulajdona mindenekelőtt: a föld méhének kincsei, az állami földterület, a természeti erőforrások, a jelentős üzemek és bányák, a vasút, a közutak, a vízi és légi utak, a bankok, a posta, a távíró, a távbeszélő, a rádió és a televízió.

(3) Az állami tulajdonnak, valamint az állam kizárólagos gazdasági tevékenységének körét törvény határozza meg.

9. §. Az állami vállalatok és gazdálkodó szervek a társadalom általános érdekeinek szolgálatában, a törvényben meghatározott módon és felelősséggel önállóan gazdálkodnak a rájuk bízott vagyonnal.

10. §. (1) A szövetkezetek a szocialista társadalmi rend részei; a szocialista állam társadalmi és gazdasági céljaival összhangban szolgálják tagságuk érdekeit.

(2) Az állam támogatja a dolgozók önkéntes társuláson alapuló szövetkezeti mozgalmát, a szocialista szövetkezeti tulajdon fejlesztését, biztosítja a szövetkezetek önállóságát, a szocialista szövetkezeti elvek érvényesítése érdekében felügyeletet gyakorol tevékenységük fölött.

(3) A Magyar Népköztársaság különös gondot fordít a parasztság mezőgazdasági termelőszövetkezeteire. Védi és fejleszti a föld szövetkezeti-szocialista tulajdonát.

11. §. A Magyar Népköztársaság elismeri és védi a személyi tulajdont.

12. §. Az állam elismeri a kisárutermelők társadalmilag hasznos gazdasági tevékenységét. A magántulajdon és magánkezdeményezés azonban nem sértetheti a köz érdekeit.

13. §. Az alkotmány biztosítja az öröklési jogot.

14. §. (1) A Magyar Népköztársaság társadalmi rendjének alapja a munka.

(2) Minden munkaképes állampolgárnak joga és kötelessége, hogy képességei szerint dolgozzék.

(3) Az állampolgárok munkájukkal, munkaversenyben való részvételükkel, a munkafegyelem fokozásával és a munkamódszerek tökéletesítésével a szocialista építés ügyét szolgálják.

(4) A Magyar Népköztársaság a „Mindenki képessége szerint, mindenkinek munkája szerint” szocialista elv következetes megvalósítására törekszik.

15. §. A Magyar Népköztársaság védi a házasság és a család intézményét.

16. §. A Magyar Népköztársaság különös gondot fordít az ifjúság fejlődésére és szocialista nevelésére; védelmezi az ifjúság érdekeit.

17. §. A Magyar Népköztársaság védi az állampolgárok életét, testi épségét, egészségét és betegség, munkaképtelenség, öregség esetén támogatja őket.

18. §. A Magyar Népköztársaság szervezi és támogatja a társadalom fejlődését előmozdító tudományos munkát, segíti a haladást szolgáló művészetet, biztosítja az állampolgárok képzettségének és műveltségének állandó növelését.

II. FEJEZET

A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG ORSZÁGGYÜLÉSE ÉS A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG ELNÖKI TANÁCSA

AZ ORSZÁGGYÜLÉS

19. §. (1) A Magyar Népköztársaság legfelsőbb államhatalmi és népképviselői szerve az országgyűlés.

(2) Az országgyűlés gyakorolja a népszuverenitásból eredő összes jogot, biztosítja a társadalom alkotmányos rendjét, meghatározza a kormányzás szervezetét, irányát és feltételeit.

(3) E jogkörében az országgyűlés

a) megalkotja a Magyar Népköztársaság alkotmányát,

b) törvényeket alkot,

c) meghatározza a népgazdasági tervet,

d) megállapítja az állami költségvetést, és jóváhagyja végrehajtását.

e) megvitatja és jóváhagyja a kormány programját,

f) a Magyar Népköztársaság nevében nemzetközi szerződéseket erősít meg,

g) dönt a hadiállapot kinyilvánításáról és a békekötés kérdéséről,

h) megválasztja a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsát,

i) megválasztja a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsát,

j) minisztériumokat létesít,

k) megválasztja a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának elnökét és a Magyar Népköztársaság legfőbb ügyészét,

l) ellenőrzi az alkotmány megtartását; megsemmisíti az állami szerveknek alkotmányba ütköző vagy a társadalom érdekeit sértő rendelkezését.

20. §. (1) Az országgyűlést négyévi időtartamra választják.

(2) Az országgyűlési képviselők tevékenységüket választóik, a köz érdekében végzik.

(3) Az országgyűlési képviselők kötelesek rendszeresen beszámolni működésükről választóiknak.

(4) Országgyűlési képviselőt az országgyűlés hozzájárulása nélkül letartóztatni vagy ellene büntető-eljárást indítani — a tettenérés esetét kivéve — nem lehet.

(5) Minden olyan politikai, gazdasági vagy egyéb tevékenység, illetőleg magatartás, amely ellentétben áll a társadalom érdekeivel, összeférhetetlen az országgyűlési képviselői megbízatással.

21. §. (1) Az országgyűlés elnököt, alelnököket és jegyzőket választ tagjai sorából.

(2) Az országgyűlés állandó bizottságokat alakít tagjaiból, és bármely kérdés megvizsgálására bizottságot küldhet ki.

(3) A hatóságok, hivatalok és intézmények, valamint az állam polgárai kötelesek az országgyűlési bi-

zottságok által kívánt adatokat rendelkezésre bocsátani, illetőleg a bizottságok előtt vallomást tenni.

22. §. (1) Az országgyűlés évenként legalább két ülésszakot tart.

(2) Az országgyűlést a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának határozata alapján vagy a képviselők egyharmadának írásbeli kérelmére össze kell hívni.

(3) Az országgyűlés összehívásáról az Elnöki Tanács gondoskodik.

23. §. Az országgyűlés ülései általában nyilvánosak. Rendkívüli esetben az országgyűlés zárt ülés tartását is elhatározhatja.

24. §. (1) Az országgyűlés akkor határozatképes, ha a képviselőknek legalább a fele jelen van.

(2) Határozatait az országgyűlés szótöbbséggel hozza.

(3) Az alkotmány megváltoztatásához az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

(4) Az országgyűlés ügyrendben állapítja meg működésének szabályait és tárgyalási rendjét.

25. §. (1) Törvényt a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa, a Minisztertanács, minden országgyűlési bizottság és bármely országgyűlési képviselő kezdeményezhet.

(2) A törvényhozás joga az országgyűlést illeti meg.

26. §. Az országgyűlés által elfogadott törvényt a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának elnöke és titkára írja alá. A törvény kihirdetéséről az Elnöki

Tanács elnöke gondoskodik. A törvényt a hivatalos lapban ki kell hirdetni.

27. §. Az országgyűlés tagjai a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsához, továbbá a Minisztertanácshoz, vagy annak bármelyik tagjához, az államtitkárokhoz, a Legfelsőbb Bíróság elnökéhez, a legfőbb ügyészhez feladatkörükbe tartozó minden ügyben kérdéseket intézhetnek. Akihez a kérdést intézték, az országgyűlésen köteles választ adni.

28. §. (1) Az országgyűlés kimondhatja feloszlását megbízatásának lejártá előtt is.

(2) Háború vagy egyéb rendkívüli körülmények esetén az országgyűlés kimondhatja megbízatásának meghatározott időre való meghosszabbítását is.

(3) A feloszlott országgyűlést a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa háború vagy egyéb rendkívüli körülmények esetén ismét összehívhatja. Megbízatásának meghosszabbításáról az összehívott országgyűlés maga határoz.

(4) Az országgyűlés megbízatásának lejártától, illetőleg feloszlásától számított három hónapon belül új országgyűlést kell választani.

(5) A megválasztott országgyűlést az Elnöki Tanács a választást követő egy hónapon belül hívja egybe.

AZ ELNÖKI TANÁCS

29. §. (1) Az országgyűlés az első ülésen tagjai sorából megválasztja a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsát: az Elnöki Tanács elnökét, két helyettes elnökét, titkárát és 17 tagját.

(2) A Minisztertanács elnöke, elnökhelyettesei, tagjai és az államtitkárok — mint az állam végrehajtó szerveinek vezető tisztségviselői — az Elnöki Tanácsba nem választhatók be.

30. §. (1) A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa

a) kitűzi az országgyűlési választásokat,

b) összehívja az országgyűlést,

c) törvényeket kezdeményez,

d) országos jelentőségű kérdésekben népszavazást rendelhet el,

e) a Magyar Népköztársaság nevében nemzetközi szerződéseket köt és erősít meg,

f) megbízza és fogadja a nagyköveteket és követeket,

g) megválasztja a hivatásos bírákat,

h) kinevezi az államtitkárokat és a törvény által meghatározott fontosabb megbízatású állami alkalmazottakat, valamint a fegyveres erők magasabb rendfokozatú tisztjeit,

i) alapítja és adományozza a Magyar Népköztársaság rendjeleit és címeit, hozzájárul külföldi rendjelek és címek viseléséhez,

j) gyakorolja a kegyelmezési jogot.

(2) Az Elnöki Tanács örökdik az alkotmány végrehajtásán. E jogkörében minden olyan jogszabályt, államigazgatási határozatot vagy intézkedést, amely az alkotmányba ütközik, megsemmisít, illetőleg megváltoztat.

(3) Az Elnöki Tanács alkotmányossági felügyeletet gyakorol a tanácsok fölött:

a) kitűzi a tanácsok általános választását,

b) gondoskodik a tanácsok jogainak védelméről,

c) feloszlatja azt a tanácsot, amelynek működése az alkotmányba ütközik, vagy a nép érdekeit súlyosan veszélyezteti.

(4) Az Elnöki Tanács dönt mindazokban az ügyekben, amelyeket külön törvény a hatáskörébe utal.

(5) Ha az országgyűlés nem ülésezik, az országgyűlés jogkörét az Elnöki Tanács gyakorolja; az alkotmányt azonban nem változtathatja meg.

(6) Az Elnöki Tanács által alkotott jogszabályok törvényerejű rendeletek. Ezeket az országgyűlés legközelebbi ülésén be kell mutatni.

31. §. (1) Háború vagy az állam biztonságát súlyosan fenyegető veszély esetén a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa rendkívüli hatáskörrel felruházott Honvédelmi Tanácsot hozhat létre.

(2) Az állam biztonságát súlyosan fenyegető veszélyt és annak megszűnését az Elnöki Tanács állapítja meg és hirdeti ki.

32. §. (1) A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának megbízatása akkor szűnik meg, amikor az országgyűlés megválasztotta az új Elnöki Tanácsot.

(2) Az Elnöki Tanács az országgyűlésnek felelős, és köteles működéséről az országgyűlésnek beszámolni.

(3) Az országgyűlés jogosult az Elnöki Tanácsot vagy annak bármely tagját visszahívni.

(4) Az Elnöki Tanács határozatképességéhez az elnökön és a titkáron kívül 9 tag jelenléte szükséges.

(5) Az Elnöki Tanács minden határozatát és intézkedését az elnök és a titkár írja alá. Törvényerejű rendeleteit a hivatalos lapban ki kell hirdetni.

(6) Akadályoztatás esetén az Elnöki Tanács elnökét

a helyettes elnök, titkárát az Elnöki Tanács által megbízott tagja helyettesíti.

(7) Az Elnöki Tanács maga állapítja meg ügyrendjét.

III. FEJEZET

A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG MINISZTERTANÁCSA

33. §. (1) A Minisztertanács (kormány)

a) a Minisztertanács elnökéből,

b) az elnökhelyettesekből,

c) az államminiszterekből,

d) a minisztériumokat vezető miniszterekből és az Országos Tervhivatal elnökéből áll.

(2) A Minisztertanácsot, a Minisztertanács elnökét és tagjait az országgyűlés a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának javaslatára választja meg és menti fel.

(3) A Minisztertanács tagjai részt vesznek és fel szólalhatnak az országgyűlés ülésein.

34. §. A Magyar Népköztársaság minisztériumainak felsorolását külön törvény tartalmazza.

35. §. (1) A Minisztertanács

a) védi és biztosítja az állami, társadalmi rendet és az állampolgárok jogait,

b) biztosítja a törvények és törvényerejű rendeletek végrehajtását,

c) irányítja a minisztériumok és a közvetlenül alárendelt egyéb szervek munkáját, összehangolja tevékenységüket,

d) irányítja a tanácsokat, ellátja tevékenységük törvényességi felügyeletét,

e) biztosítja a népgazdasági tervek kidolgozását, gondoskodik megvalósításukról,

f) meghatározza a tudományos és kulturális fejlesztés irányát, biztosítja a szükséges személyi és anyagi feltételeket,

g) meghatározza a szociális és egészségügyi ellátás rendszerét, gondoskodik anyagi fedezetéről,

h) nemzetközi szerződéseket köt és hagy jóvá,

i) ellátja mindazokat a feladatokat, amelyeket jogszabály a hatáskörébe utal.

(2) A Minisztertanács a maga feladatkörében rendeleteket bocsát ki, és határozatokat hoz. Ezeket a Minisztertanács elnöke írja alá. A Minisztertanács rendelete és határozata törvénnyel és törvényerejű rendelettel nem lehet ellentétes. A Minisztertanács rendeleteit a hivatalos lapban ki kell hirdetni.

(3) A Minisztertanács az alárendelt szervek által hozott minden olyan jogszabályt, határozatot vagy intézkedést megsemmisít, illetőleg megváltoztat, amely törvénybe ütközik, vagy közérdeket sért.

(4) A Minisztertanács megsemmisíti a tanácsoknak azokat a rendeleteit, határozatait, amelyek a társadalom érdekét sértik.

36. §. Feladatának ellátása során a Minisztertanács együttműködik az érdekelt társadalmi szervezetekkel.

37. §. (1) A Minisztertanács elnöke vezeti a Minisztertanács üléseit, gondoskodik a Minisztertanács rendeleteinek és határozatainak végrehajtásáról.

(2) A miniszterek a jogszabályok rendelkezéseinek

és a Minisztertanács határozatainak megfelelően vezetik az államigazgatásnak feladatkörükbe tartozó ágait, és irányítják az alájuk rendelt szerveket.

(3) A Minisztertanács elnöke, elnökhelyettesei és tagjai feladatuk ellátása körében rendeleteket adhatnak ki. Ezek azonban törvénnyel, törvényerejű rendelettel vagy a Minisztertanács rendeletével és határozatával nem lehetnek ellentétesek. A rendeleteket a hivatalos lapban ki kell hirdetni.

38. §. Országos hatáskörű szerv vezetésével megbízott államtitkár — a Minisztertanács által meghatározott feladatkörében — az állami szervekre, vállalatokra, szövetkezetekre és egyéb gazdálkodó szervekre kötelező rendelkezéseket adhat ki. Ezeket a hivatalos lapban ki kell hirdetni. E rendelkezések nem lehetnek ellentétesek törvénnyel, törvényerejű rendelettel vagy a Minisztertanács rendeletével és határozatával, továbbá miniszteri rendelettel.

39. §. (1) Működéséért a Minisztertanács az országgyűlésnek felelős. Munkájáról az országgyűlésnek rendszeresen köteles beszámolni.

(2) A Minisztertanács tagjai és az államtitkárok a Minisztertanácsnak és az országgyűlésnek felelősek: tevékenységükről kötelesek a Minisztertanácsnak és az országgyűlésnek beszámolni. Jogállásukat és felelősségre vonásuk módját külön törvény szabályozza.

40. §. (1) A Minisztertanács meghatározott feladatkörök ellátására kormánybizottságokat alakíthat.

(2) A Minisztertanács az államigazgatás körébe tartozó bármely ügyben közvetlenül vagy valamely tagja által intézkedhet.

(3) A Minisztertanács jogosult az államigazgatás bármely ágát közvetlenül felügyelete alá vonni, és erre külön szerveket létesíteni.

IV. FEJEZET

A TANÁCSOK

41. §. (1) A Magyar Népköztársaság területe fővárosra, megyékre, városokra, községekre tagozódik.

(2) A megyék járásokra, a főváros és a nagyobb városok kerületekre oszthatók.

42. §. (1) Tanács működik a fővárosban, a megyékben, a főváros kerületeiben, a városokban és a községekben. Tanácsot több község közösen is alakíthat.

(2) A tanácsok tagjait négyévi időtartamra választják.

(3) A tanács a lakosság tevékeny részvételével látja el feladatait, munkájában közvetlenül támaszkodik a társadalmi szervezetekre, és együttműködik a nem tanácsi szervekkel.

(4) A tanácstagok kötelesek választóiknak a tanács munkájáról és saját tevékenységükről rendszeresen beszámolni.

43. §. (1) A tanács

a) képviseli a lakosság érdekeit, működési területén megvalósítja a dolgozó nép önkormányzatát,

b) gondoskodik a központi állami és a helyi célok megvalósításáról, a hatáskörébe utalt feladatok önálló ellátásáról, a jogszabályok végrehajtásáról,

c) meghatározza — az állami népgazdasági terv és az állami költségvetés alapján — terveit és költség-

vetését, irányítja és ellenőrzi a tervek végrehajtását, a költségvetés felhasználását; anyagi eszközeivel önállóan gazdálkodik,

d) gondoskodik a terület- és a településfejlesztésről, szervezi a lakosság szükségleteinek kielégítését,

e) közreműködik az állami és társadalmi rend biztosításában, a társadalmi tulajdon védelmében.

(2) Működési körében a tanács rendeletet vagy határozatot hozhat, amely azonban nem lehet ellentétes törvénnyel, törvényerejű rendelettel, minisztertanácsi rendelettel vagy határozattal, miniszteri rendelettel, államtitkári rendelkezéssel vagy felsőbb fokú tanácsrendelettel. A tanácsrendeletet a helyben szokásos módon ki kell hirdetni.

44. §. (1) A tanács végrehajtó bizottságot választ, bizottságokat alakít, szakigazgatási szerveket hoz létre, vállalatokat és intézményeket alapíthat.

(2) A tanácsokra vonatkozó részletes szabályokat törvény állapítja meg.

V. FEJEZET

A BÍRÓI SZERVEZET

45. §. (1) A Magyar Népköztársaságban az igazságszolgáltatást a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága, a megyei bíróságok és a járásbíróságok gyakorolják.

(2) A törvény az ügyek meghatározott csoportjaira külön bíróságok létesítését is elrendelheti.

46. §. A bíróságok hivatásos bírákból és népi ülnökökből alakított tanácsokban ítékeznek. A törvény e szabály alól kivételt engedhet.

47. §. A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága elvi irányítást gyakorol az összes bíróságok bírói működése és ítélezése fölött. A Legfelsőbb Bíróság irányelvei és elvi döntései a bíróságok számára kötelezők.

48. §. (1) A Magyar Népköztársaságban a bírói tisztségeket választással töltik be; a megválasztott bírák törvényben meghatározott okok alapján visszahívhatók.

(2) A Legfelsőbb Bíróság elnökét négyévi időtartamra az országgyűlés választja. A Legfelsőbb Bíróság elnöke köteles a Legfelsőbb Bíróság működéséről az országgyűlésnek beszámolni.

(3) A hivatásos bírákat a törvényben meghatározott módon a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa választja.

49. §. (1) A bíróságok tárgyalásai — a törvény által meghatározott kivételektől eltekintve — nyilvánosak.

(2) A büntetőeljárás alá vont személyeket az eljárás minden szakaszában megilleti a védelem joga.

50. §. (1) A Magyar Népköztársaság bíróságai védik és biztosítják az állami, gazdasági és társadalmi rendet, az állampolgárok jogait és törvényes érdekeit, büntetik a bűncselekmények elkövetőit.

(2) A bírák függetlenek, és csak a törvénynek vannak alárendelve.

(3) A bíróságokra vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg.

VI. FEJEZET

AZ ÜGYÉSZSÉG

51. §. (1) A Magyar Népköztársaság legfőbb ügyésze és az ügyészség gondoskodik a társadalom törvényes rendjét, az állam biztonságát és függetlenségét sértő vagy veszélyeztető minden cselekmény következetes üldözéséről, az állampolgárok jogainak védelméről.

(2) Az ügyészség felügyeletet gyakorol a nyomozás törvényessége fölött, képviseli a vádat a bírósági eljárásban.

(3) Az ügyészség közreműködik annak biztosításában, hogy az állami, a társadalmi és a szövetkezeti szervek, valamint az állampolgárok a törvényeket megtartsák és megtartassák. Törvénysértés esetén felép a törvényesség védelmében.

52. §. (1) A Magyar Népköztársaság legfőbb ügyészt az országgyűlés választja négyévi időtartamra. Az országgyűlés a legfőbb ügyészt visszahívhatja.

(2) A legfőbb ügyész az országgyűlésnek felelős, és működéséről köteles beszámolni.

53. §. (1) Az ügyészeket a Magyar Népköztársaság legfőbb ügyésze nevezi ki.

(2) Az ügyészi szervezetet a legfőbb ügyész vezeti és irányítja.

(3) Az ügyészségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg.

VII. FEJEZET

AZ ÁLLAMPOLGÁROK ALAPVETŐ JOGAI ÉS KÖTELESSÉGEI

54. §. (1) A Magyar Népköztársaság tiszteletben tartja az emberi jogokat.

(2) A Magyar Népköztársaságban az állampolgári jogokat a szocialista társadalom érdekeivel összhangban kell gyakorolni; a jogok gyakorlása elválaszthatatlan az állampolgári kötelességek teljesítésétől.

(3) A Magyar Népköztársaságban törvény állapítja meg az állampolgárok alapvető jogaira és kötelességeire vonatkozó szabályokat.

55. §. (1) A Magyar Népköztársaság biztosítja állampolgárainak a munkához való jogot, valamint a végzett munka mennyiségének és minőségének megfelelő díjazást.

(2) E jogot a Magyar Népköztársaság a népgazdaság termelőerőinek tervszerű fejlesztésével és a népgazdasági terven alapuló munkaerő-gazdálkodással valósítja meg.

56. §. (1) A Magyar Népköztársaság biztosítja állampolgárai számára a pihenéshez való jogot.

(2) Ezt a jogot a Magyar Népköztársaság a munkaidő törvényes megállapításával, fizetési szabadság biztosításával, az üdülés megszervezésének segítségével valósítja meg.

57. §. (1) A Magyar Népköztársaságban az állampolgároknak joguk van az élet, a testi épség és az egészség védelméhez.

(2) Ezt a jogot a Magyar Népköztársaság a munkavédelem, az egészségügyi intézmények és az orvosi ellátás megszervezésével, az emberi környezet védelmével valósítja meg.

58. §. (1) A Magyar Népköztársaság állampolgárainak öregség, betegség és munkaképtelenség esetén anyagi ellátáshoz van joguk.

(2) A Magyar Népköztársaság az anyagi ellátáshoz való jogot a társadalombiztosítás keretében és a szociális intézmények rendszerével biztosítja.

59. §. (1) A Magyar Népköztársaság biztosítja az állampolgárok számára a művelődéshez való jogot.

(2) A Magyar Népköztársaság ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező általános iskolával, közép- és felsőfokú oktatással, a felnőtt dolgozók továbbképzésével és az oktatásban részesülők anyagi támogatásával valósítja meg.

60. §. A Magyar Népköztársaság biztosítja a tudományos és művészi alkotó tevékenység szabadságát.

61. §. (1) A Magyar Népköztársaság állampolgárai a törvény előtt egyenlők, és egyenlő jogokat élveznek.

(2) Az állampolgároknak nem, felekezeti, vagy nemzetiség szerinti bármilyen hátrányos megkülönböztetését a törvény szigorúan bünteti.

(3) A Magyar Népköztársaság a területén élő minden nemzetiség számára biztosítja az egyenjogúságot, az anyanyelv használatát, az anyanyelven való oktatást, saját kultúrája megőrzését és ápolását.

62. §. (1) A Magyar Népköztársaságban a nők és a férfiak egyenlő jogokat élveznek.

(2) A nők egyenjogúságát szolgálják: munkalehetőségeiknek és munkafeltételeiknek megfelelő módon való biztosítása; terhesség és szülés esetére fizetett szabadság, az anyaság és a gyermek fokozott törvényes védelme, továbbá az anya- és gyermekvédelmi intézmények rendszere.

63. §. (1) A Magyar Népköztársaság biztosítja az állampolgárok lelkiismereti szabadságát és a vallás szabad gyakorlásának jogát.

(2) A lelkiismereti szabadság biztosítása érdekében a Magyar Népköztársaság az egyházat különválasztja az államtól.

64. §. A Magyar Népköztársaság a szocializmus, a nép érdekeinek megfelelően biztosítja a szólásszabadságot, a sajtószabadságot és a gyülekezési szabadságot.

65. §. (1) A Magyar Népköztársaság biztosítja az egyesülési jogot. Az egyesülési jogot törvény szabályozza.

(2) A szocializmus rendjének és vívmányainak védelmére, a szocialista építőmunkában és a közéletben való fokozott részvételre, a kulturális nevelő munka kiszélesítésére, a nép jogainak és kötelességeinek megvalósítására, a nemzetközi szolidaritás ápolására a dolgozók tömegszervezeteket és tömegmozgalmakat hozhatnak létre.

66. §. A Magyar Népköztársaság biztosítja az állampolgárok személyi szabadságát és sérthetetlenségét, a levéltitok és a magánlakás tiszteletben tartását.

67. §. A Magyar Népköztársaságban mindenki, akit demokratikus magatartásáért, a társadalmi haladás, a népek felszabadítása, a béke védelme érdekében kifejtett tevékenységéért üldöznek menedékjogot kaphat.

68. §. (1) Minden állampolgárnak joga van arra, hogy részt vegyen a közügyek intézésében; kötelessége, hogy közmegbízását lelkiismeretesen teljesítse.

(2) Az állampolgárok az állami és a társadalmi szervezeteknek közérdekű javaslatot tehetnek. Ezeket érdemben el kell bírálni.

69. §. A Magyar Népköztársaság állampolgárainak alapvető kötelessége: a nép vagyonának védelme, a társadalmi tulajdon szilárdítása, a Magyar Népköztársaság gazdasági erejének fokozása, műveltségük gyarapítása, az ország természeti és kulturális értékeinek oltalmazása, a társadalom rendjének erősítése.

70. §. (1) A haza védelme a Magyar Népköztársaság minden állampolgárának kötelessége.

(2) Az állampolgárok az általános honvédelmi kötelezettség alapján katonai szolgálatot teljesítenek.

(3) A haza és a nép ügyének elárulását, a katonai eskü megszegését, az ellenséghez való átpartolást, a kémkedést, az állam katonai hatalmának minden csorbítását a törvény szigorúan bünteti.

A VÁLASZTÁSOK ALAPELVEI

71. §. (1) Az országgyűlési képviselőket, valamint a községi, a városi, a fővárosi kerületi tanácsok tagjait a választópolgárok általános, egyenlő és közvetlen választójog alapján, titkos szavazással választják.

(2) A fővárosi tanács tagjait a fővárosi kerületi, a megyei tanácsok tagjait a városi és a községi tanácsok titkos szavazással választják.

(3) Az országgyűlési képviselőket, valamint a tanácsok tagjait választóik visszahívhatják.

72. §. (1) A választójog a Magyar Népköztársaság minden nagykorú állampolgárát megilleti.

(2) A választáson minden szavazásra jogosult állampolgárnak egy szavazata van. Minden szavazat egyenlő.

(3) A választójogból való kizárás eseteit törvény állapítja meg.

73. §. (1) Országgyűlési képviselővé vagy tanácstaggá mindenki megválasztható, akinek választójoga van.

(2) Az országgyűlési képviselők és a tanácsstagok választásáról, visszahívásáról külön törvény rendelkezik.

IX. FEJEZET

A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG CÍMERE, ZÁSZLAJA ÉS FŐVÁROSA

74. §. A Magyar Népköztársaság címere: kétoldalt búzacoszorúval egybefogott világoskék mezőben álló, ívelt oldalú, piros-fehér-zöld színű pajzs. A búzacoszorút balról piros-fehér-zöld, jobbról vörös színű szalag fonja át. A pajzs fölött középen elhelyezett ötágú vörös csillag aranyszínű sugarakat bocsát a mezőre.

75. §. A Magyar Népköztársaság zászlaja piros-fehér-zöld színű.

76. §. A Magyar Népköztársaság fővárosa Budapest.

X. FEJEZET

ZÁRÓRENDELKEZÉSEK

77. §. (1) Az alkotmány a Magyar Népköztársaság alaptörvénye.

(2) Az alkotmány, valamint az alkotmányos jogszabályok az állam valamennyi szervére és az állam minden polgárára egyaránt kötelezők.

(3) Az állam minden szervének és minden állampolgárának kötelessége, hogy az alkotmányt, az alkotmányos jogszabályokat megtartsa, és feladatkörében eljárva megtartassa.

78. §. (1) A Magyar Népköztársaság alkotmánya kihirdetése napján lép hatályba; végrehajtásáról a Minisztertanács gondoskodik.

(2) A Minisztertanács köteles az alkotmány végrehajtásához szükséges törvényjavaslatokat az országgyűlés elé terjeszteni.

Kállai Gyula, Kádár János, dr. Korom Mihály
felszólalása az országgyűlés
1972. április 19-i ülésén

KÁLLAI GYULA

KÉPVISFLŐ.

A HAZAFIAS NÉPFront

ORSZÁGOS TANÁCSÁNAK ELNÖKE.

AZ ALKOTMÁNYMÓDOSÍTÁST ELŐKÉSZÍTŐ

ORSZÁGGYÜLÉSI BIZOTTSÁG ELNÖKÉNEK EXPOZÉJA

Tisztelt országgyűlés! Kedves képviselőtársaim!

Az alkotmány módosításának előkészítésére a múlt év június 24-én kiküldött országgyűlési bizottság pártunk X. kongresszusának útmutatásai szerint teljesítette megtisztelő megbízatását. Elkészítette és a kormánnyal egyetértésben az országgyűlés elé terjesztette az 1949. évi XX. törvény módosításáról és a Magyar Népköztársaság Alkotmányának egységes szövegéről szóló törvényjavaslatot.

Bizottságunk munkáját széles körű társadalmi támogatással végezte. A múlt év szeptemberi ülésen elfogadott módosítási tervezetet megvitatás és véleményezés céljából megküldte a Hazafias Népfront Országos Tanácsának, a Szakszervezetek Országos Tanácsának, a Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottságának, a Magyar Nők Országos Tanácsának, a Magyar Tudományos Akadémia elnökségének, a Magyar Jogász Szövetség elnökségének, az Országos Szövetkezeti Tanácsnak, valamint a fővárosi és a megyei tanácsok végrehajtó bizottságának. Ily módon lehetőség nyílt arra, hogy állampolgáraink demokratikus elveinknek megfelelően már a módosítási javaslat elkészítésének kezdeti stádiumában széles körben véleményt nyilvánítsanak. A módosított alkotmány javasolt szövegét március 26-án nyilvánosságra hoztuk, hogy további lehetőséget adjunk az elfoga-

dásra kerülő alaptörvényünk megismerésére s a további véleménynyilvánításra.

Mielőtt a végzett munkáról beszámolnék, engedjék meg, hogy az előkészítő bizottság minden tagja nevében köszönetet mondjak a megtisztelő megbízatásért, a benne megnyilvánuló bizalomért.

Tisztelt országgyűlés!

Alaptörvényünk javasolt módosításaiban kifejezésre jutnak dolgozó népünk több mint két évtizedes munkájának sikerei, politikai, társadalmi vívmányai, s azok legfőbb eredménye és záloga: a munkásosztály vezetésével kivívott és megszilárdult néphatalom.

Ez ma már hazánkban mindenki számára természetes dolog. Több mint negyedszázada, hogy végleg a történelem süllyesztőjébe került és emlékezetünkben is egyre halványabban él az úgynevezett „ősi”, „történelmi”, „ezeréves” alkotmány korszaka, amelynek tulajdonképpen nem is volt alkotmánya. A Szent Korona tanában gyökerező alkotmány eszméjének, amelyről a volt uralkodó osztályok annyit szónokoltak, egyébként a második világháború végén elorzott és külföldön őrzött nemzeti ereiklyénkhez semmi köze sincs. Azokról a jogszokásokról és törvényekről van itt szó, amelyek kizárólag a lakosság elenyésző kisebbségét jelentő uralkodó osztályok jogait, kiváltságait biztosították, a nép számára viszont sem jogokat, sem védelmet nem nyújtottak. Ellenkezőleg: évszázadokon át jogfosztottságot, az elnyomás és a kizsákmányolás súlyos terheit és kínzó bilincseit, Werbőczy hírhedt szavai szerint: az alább állóknak csak fenytést jelentettek.

A magyar nép hű fiai a nagy történelmi sorsfordulók idején mindig felemelték szavukat az ezeréves alkotmány hamis és reakciós mítosza ellen, és nem-

egyszer tettek kísérletet arra, hogy az ország népének igazi alkotmányt adjanak. A magyar jakobinus mozgalom vezetői az első írott polgári alkotmánytervezetet is elkészítették. Az 1848—1849. évi szabadságharc forradalmi mozgalma is célul tűzte ki az alkotmánytörvény megalkotását, amelyben a forradalom vívmányait kívánták szentesíteni. Táncsics Mihály egyike volt az új alkotmány követelőinek és kidolgozta javaslatait. Kossuth Lajos az emigrációból küldte haza alkotmánytervezetét.

Az első írott alkotmányt, amely tényleg hatályba is lépett, a Tanácsköztársaság alkotta meg 1919. június 28-án. Ez szocialista alkotmány volt, s alaptételeinek nagy része az 1949-ben elfogadott alkotmányban is szerepelt, és a most előterjesztett alkotmány-módosításban is helyet kap. Deklarálta a munkáshatalmat, célul tűzte ki a kizsákmányolás megszüntetését, a termelési eszközök társadalmi tulajdonba vételét. Az alkotmányt áthatotta a szocialista internacionalizmus eszméje. A Tanácsköztársaság, mint a történelem második szocialista állama, e téren is ragyogó példát mutatott.

Tisztelt országgyűlés!

Az 1848—1849-es szabadságharc és a Tanácsköztársaság vívmányai csak rövid időre szakították meg a kizsákmányoló osztályok uralmát. A magyar nép számára 1945 hozta meg a végleges felszabadulást. A Szovjetunió hős katonái súlyos véráldozatok árán kiűzték az országból a német fasisztákat, megsemmisítették a hazai reakció hadi- és állami gépezetét. Népünk lehetőséget kapott arra, hogy döntő csapást mérjen a magyar uralkodó osztály hatalmára. Anynyi harc és áldozat után népünk előtt megnyílt a szabad, demokratikus és szocialista fejlődés útja.

A felszabadulás utáni években a forradalmi harcokban megedződött munkásosztály és forradalmi élcsapata: a Kommunista Párt vezetésével történelmi fordulat következett be hazánk politikai, társadalmi és gazdasági életében. A forradalmi átalakulás egyik legjelentősebb intézkedéseként már a felszabadító harcok kezdetén meghirdettük s nemsokára ezután államosítottuk a bankokat, a bányákat és a nagyüzemeket. A győzelmes Vörös Hadsereg nyomában a földosztó parasztok a feudális világi és egyházi nagybirtokokon levertek a mezsgyekarókat, s ezzel a népelel nyomó állam legrégibb és legszilárdabb alapzatát semmisítették meg. Nehéz harcokban létrejött a munkásosztály és a dolgozó parasztság szilárd és tartós szövetsége. és ennek alapján a dolgozó parasztsággal szövetséges munkásosztály lett a hatalom kizárólagos birtokosa. A volt kizsákmányoló osztályok gazdasági hatalmának szétzúzásával megérték a feltételek arra, hogy az 1946. évi I. törvénnyel kihirdetett Magyar Köztársaság tovább fejlődjék Magyar Népköztársasággá, és megalkossuk a fejlődést kifejező és a továbbfejlődést megalapozó 1949. évi törvényünket.

Érdemes felidézni, tisztelt országgyűlés, az 1949-es, már történelmi távlatba került országgyűlés hangulatát. Azon az ülésen, amelyen a parlament az alkotmányt elfogadta, a napi gondokról és eredményekről is sok szó esett. Fél év telt el a száz munkásnál többet foglalkoztató üzemek államosítása óta, a frissen kinevezett munkásigazgatók még a folyamatos termelés biztosításának gondjaival küzdöttek. Jelentős eredménynek számított már az is, hogy az országban 587 termelőcsoport működött, bár területük csupán a szántóterület egy százalékát tette ki. A mezőgazda-

ságban fellelhető 11 000 traktorból 3000 volt a gép-állomások és az állami gazdaságok birtokában. Az egykori parlamenti jegyzőkönyveket átlapozva, bár észre kell venni a személyi kultusz kezdődő, káros jelenségeit, mégis lenyűgöző az az erő és akarat, amely-lyel népünk a boldogabb élet, a szocializmus építésének irányában elindult. A képviselők megnyilatkozásában a felszabadult nép ereje és önérzete tükröződött. Különösen vonzó és rokonszenves az a többször is visszatérő megállapítás, hogy ezt az alkotmányt nem felülről, valakitől kapta a magyar nép, hanem éppen úgy, mint 1919-ben, 1949-ben is önmaga alkotta meg alaptörvényét, amely szerint élni és fejlődni akar. Ezért volt jó, helyes és igaz eddigi alkotmányunk. Az azóta eltelt több mint 22 esztendő fényesen bizonyítja, hogy ekkor alkotott alaptörvényünk megfelelt feladatának, kiállta az idők próbáját, s valóban újabb nagy, történelmi jelentőségű győzelmek forrása lett.

Tisztelt országgyűlés!

A bevezetőben említettem már, hogy alkotmányunk egységes új szövegének javaslatát a társadalom széles körű támogatásával készítettük. Érdeemes kiemelni előkészítő munkánk néhány fontos tapasztalatát. A viták lehetőséget nyújtottak számunkra a széles körű tájékozódásra, annak vizsgálatára, hogy társadalmunk különböző osztályai és rétegei hogyan ítélik meg az elmúlt több mint két évtized fejlődését, milyen eredményeket tekintenek alaptörvényünkbe foglalható vívmánynak, és milyen nagy társadalmi célokért kívánnak munkálkodni.

A vitában résztvevők a módosítás elveivel, fő irányával nagymértékben egyetértettek és ezeknek az elveknek a megvalósítása érdekében tették meg ja-

vaslataikat. Az eszmecserék gondolatokban rendkívül gazdagok voltak, jól mutatták azt a felelősséget, tiszteletet és szeretetet, amelyet az állampolgárok alaptörvényünk iránt éreznek.

Az alkotmánymódosítással kapcsolatos javaslatok ismét megmutatták, milyen mély népünkben a szocialista demokratizmus iránti igény. A módosítási javaslatok egyben a helyes közgondolkodás, a politikai hozzáértés fejlődését is tanúsították. Ennek megfelelően az alkotmánymódosítást előkészítő bizottság szakértők bevonásával gondosan megvizsgált és mérlegelt minden észrevételt és javaslatot. Bizonyára sokan vannak, akik az alkotmány új szövegét olvasva rátalálnak a helyesebb, pontosabb formulákra, amelyek az ő indítványaik alapján kerültek alaptörvényünkbe.

Voltak természetesen olyan jószándékú javaslatok is, amelyeknek elfogadására a helyzet még nem érett meg, illetőleg, amelyeknek alkotmányi szintű szabályozása nem indokolt. A javaslattevők megbecsülése azt kívánja, hogy ezeket is röviden áttekintsük.

Sokan indítványozták, hogy alkotmánymódosítás helyett új alkotmány készüljön, valamint azt is, hogy változtassuk meg államunk elnevezését Magyar Szocialista Köztársaságra. Ilyen mértékű változtatásra a helyzet még nem érett meg. Az 1949. évi alkotmány a hatalom jellegét, a társadalmi berendezkedést, a fejlődés célját ma is érvényes módon fejezi ki, ezért még az elért hatalmas fejlődés ellenére is csak az alkotmány módosítása vált időszerűvé.

Elhangzottak olyan javaslatok is, hogy bizonyos kérdéseket részletesebben szabályozzunk az alkotmányban. A javaslatokkal szemben azt tartjuk helyesnek: alkotmányunk csak az alapvető kérdéseket

rendezze és semmi olyasmit ne tartalmazzon, aminek a párt, a kormány és a tömegszervezetek programjában kell szerepelnie, vagy amit nem az alkotmánynak, hanem törvénynek kell szabályoznia. A fontosabb kérdéseknél ezért szerepel több helyen a törvényjavaslatban, hogy a kérdést külön törvény szabályozza.

Indítványozták, hogy a Kommunista Ifjúsági Szövetség, valamint a szervezetek szövetségeinek helyét és szerepét is külön tartalmazza az alkotmány. Az előkészítő bizottság úgy foglalt állást, hogy e szervek helyét társadalmunkban az ifjúsági törvény, illetve az egységes szervezetkezeti törvény már az alkotmány módosítására irányuló javaslatok szellemének megfelelően rendezi, s ezért szerepkörük alkotmányi rögzítése nem indokolt.

Felmerült az az igény, hogy az alkotmány határozottabban különítse el az országgyűlés és az Elnöki Tanács hatáskörét, illetve korlátozza az Elnöki Tanács helyettesítő jogkörét. Az utóbbi években már jelentős előrehaladást tettünk abban az irányban, hogy fejlődésünk alapvető kérdéseit ne törvényerejű rendeletekkel, hanem törvényekkel szabályozzuk. Ennek az egészséges fejlődésnek garanciája, hogy a VII. fejezet kimondja: „A Magyar Népköztársaságban törvény állapítja meg az állampolgárok alapvető jogaira és kötelességeire vonatkozó jogszabályokat.” A bizottság ezért úgy foglalt állást, hogy a két testület jogalkotó tevékenységi körének tételes elkülönítése túl merev volna és ezért nem indokolt.

Javasolták, hogy az országgyűlés válasszon alkotmányjogi bizottságot, amely az alkotmányosság megtartása fölött őrökdi. Az alkotmányosság megtartásának ellenőrzését és biztosítását nem lehet csupán

egy bizottságra bízni, ez az országgyűlés egészének a feladata. Ez szilárdabb garancia, mint ha e nagy fontosságú feladat megoldását csak egy bizottság kötelességévé tennénk.

Figyelemreméltó javaslat volt, hogy a törvénykezdeményezési jogkört ki kell terjeszteni a társadalmi szervekre, a Legfelsőbb Bíróság elnökére, a legfőbb ügyészre, valamint a fővárosi és a megyei tanácsokra. Az előkészítő bizottság állásfoglalása szerint a törvénykezdeményezési jogkört nem azzal szélesítjük, hogy formálisan minél több szervet ruházunk fel e jogkörrel, hanem azzal, hogy e szervek — élve a lehetőségekkel — a törvényelőkészítés menetében az illetékes állami szerveknek javaslatokat tesznek.

Összességében megállapítható, tisztelt képviselőtársaim, hogy az alkotmány módosításának társadalmi vitája eredményes volt. Az alkotmánymódosítás elvi kérdéseit — mint ismeretes — megvitatta és elfogadta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága, s a módosítás tervezetével egyetért a Minisztertanács is.

Úgy gondolom, hogy a tisztelt képviselőtársaim egyetértének velem abban, ha mind az előkészítő bizottság, mind az országgyűlés nevében köszönetet mondok mindazoknak, akik javaslataikkal, gondolataikkal segítettek elkészíteni alkotmányunk módosítását.

Tisztelt országgyűlés!

Az 1949-ben törvénybe iktatott alkotmányunkra tisztelettel, elégedetten tekinthetünk. Népünk áldozatos, jó munkájának eredményeként két évtized alatt újabb minőségi változások következtek be társadalmunk életében. Alkotmányunk több tétele ma már nem fejezi ki kellőképpen társadalmi, gazdasági

és politikai vívmányainkat, s előfordul az is, hogy célként jelöl meg már elért eredményeket.

Képviselőtársaim írásban megkapták a javasolt alkotmánymódosítás részletes indokolását. Ebben a módosítási indítványok kellőképpen indokolva vannak, így szóbeli beszámolómban csak néhány fontos témakört emelek ki.

A konzultációk alapján határozta el az előkészítő bizottság, hogy az alkotmány megszületése óta végbement változásokat a módosított alkotmány bevezető szövegében is meg kell fogalmazni. A bizottság a preambulum elején, a széles társadalmi igénnyel egyetértve, olyan kiegészítést javasol, amely tömören szól népünknek a társadalmi haladásért, az ország függetlenségéért vívott évezredek küzdelmeiről.

A bevezető mint történelmünk új korszakának nyitányáról szól, arról a népünk szemében soha el nem halványuló tetről, amellyel a Szovjetunió felszabadította hazánkat. Méltatja az 1919-es szocialista forradalom tapasztalatainak jelentőségét, az ország újjáépítését. Társadalmi fejlődésünkkel összhangban pedig kimondja, hogy a munkásosztály kivívta és megszilárdította a dolgozó nép hatalmát. További feladatainkat úgy jelöli meg, hogy a magyar nép nemzeti egységbe tömörülve, a szocializmus teljes felépítésén munkálkodik.

Alkotmányunk, bár jelenlegi szövegében is jól határozza meg államunk osztályjellegét, mégis kiegészítésre szorul azoknak a változásoknak a figyelembevételével, amelyek a társadalom osztályszerkezetében végbementek. A szocialista termelési viszonyok győzelmével a munkásosztály — társadalmunk legforradalmibb osztálya — kivívta a társadalom által elismert vezető szerepet, számbelileg is az első helyre

került, a nemzeti jövedelem legnagyobb részét termeli. Magatartása, szemlélete kihat az egész társadalomra. A mezőgazdaság átszervezésével kialakult a termelőszövetkezeti parasztság, s ezzel új tartalmat nyert a munkás-paraszt szövetség, amely továbbra is államunk politikai alapja. A termelés, a tudomány, a kultúra fejlődésével egyidejűen megnövekedett hazánkban az értelmiség számaránya, szerepe és felelőssége. Jelentősen megerősödött népünk összeforrottsága, a szocialista nemzeti egység. A régi, széttagolt, egymással szemben álló osztályok eltűntek társadalmunkból. Megszűnt a többpártrendszer, de e pártok volt tagjainak nagy többsége és néphez hű vezetői, a párton kívüli dolgozók milliós tömegei itt állnak mellettünk, velünk egy sorban, szilárdabb és megbonthatatlanabb egységben, mint valaha. Minden politikai-gyakorlati lépés, amit a szocializmus építése irányában teszünk, erősíti népünk összeforrottságát, egységes szocialista nemzetté formálódásának folyamatát.

Jelentősen fejlődött az elmúlt 22 esztendő alatt szocialista államunk. Több mint két évtizedes munkánk eredményeként ma már joggal deklaráljuk: a Magyar Népköztársaság szocialista állam. A hatalmat — a szövetkezetekbe tömörült parasztsággal szövetségben, az értelmiséggel és a társadalom többi dolgozó rétegével együtt — a munkásosztály gyakorolja. Államunk változatlanul betölti a proletárdiktatúra funkcióit. A jelentős változás abban áll, hogy a munkáshatalom társadalmi bázisa nagymértékben kiszélesedett. Ma már a munkásosztály a hatalom gyakorlásában, a szocializmus építésében az egész népet meghitt, hű szövetségesének tekinti.

A kizsákmányoló osztályok megszüntetése követ-

keztében beállott társadalmi változások hatására csökkent az állam elnyomó szerepe, ugyanakkor növekedett a gazdasági szervező és kulturális nevelő funkció fontossága. Mindezek következtében előtérbe került a szocialista demokrácia továbbfejlesztése. Erősödött az állami munkában a képviseleti szervek szerepe, növekszik a tanácsok gazdasági önállósága, s kibontakozóban van tevékenységük önkormányzati jellege.

Az egyéni választókerületi rendszer bevezetésével közvetlenebb kapcsolat alakult ki a képviselők és a választók között. A szocialista demokrácia fejlődése tükröződik abban is, hogy alkotmányba iktatjuk a közvetlen demokrácia intézményét, azt a tényt, hogy az állampolgárok nemcsak küldötteik útján gyakorolják a hatalmat, hanem munkahelyükön és lakóhelyükön egyre nagyobb számban közvetlenül is részt vesznek az állam tevékenységében, a közügyek intézésében. Ezért indokolt az alkotmányban is a közvetlen demokrácia és a népképviseleti demokrácia egységbe foglalása.

Alaptörvényünk megalkotása óta megerősödött hazánkban a munkásosztály marxista—leninista pártjának vezető szerepe, nőtt befolyása és tekintélye. A szocializmus teljes felépítésének programja, amely korábban pártprogram volt, amelyet a kommunisták állítottak egyetlen igaz, lelkesítő célként népünk elé, most már nemzeti programmá, egész társadalmunk közös ügyévé lett.

Az 1949. évi alkotmány csak közvetett formában szól a pártról, az „élcsapata által irányított munkásosztály” kifejezést használja. Az alkotmány új szövege most közvetlenül és egyértelműen fogalmazza meg: a munkásosztály marxista—leninista pártja a

társadalom vezető erceje. Ebben kifejezésre jut az a történelmi tény, hogy a kommunisták pártja immár fél évszázada folytatja áldozatos harcát a szocialista Magyarország megteremtéséért, népünk felemelkedéséért. Kifejezésre jut benne a pártnak a társadalomban, a szocializmus építésében betöltött szerepe, s az a meghitt viszony, amely a párt és a nép kapcsolataiban a szocializmus építése során lekövetkezett.

Az elért eredmények hatására nagymértékben megnövekedett azoknak a pártonkívülieknek a száma, akik nemcsak elfogadják a Magyar Szocialista Munkáspárt politikáját, nemcsak dolgoznak programjának megvalósításáért, de közben gondolkodásmódjukban, szemléletükben a marxizmus—leninizmus eszméihez közeledtek, sőt magukévá is teszik azokat.

A társadalmi szervezetek szerepének erősödése szükségszerűen igényli ennek alkotmányi megfogalmazását is. A javasolt módosítás a jelenlegi helyzetnek megfelelően körvonalazza a társadalmi szervezetek általános szerepét, és külön is szól a Hazafias Népfront, valamint a szakszervezetek jelentőségéről, a szocializmus felépítésében reájuk háruló feladatokról.

A Hazafias Népfront ma már a társadalom összes erőit tömöríti a szocializmus teljes felépítéséért, közreműködik a képviseleti szervek megválasztásában és munkájában.

Megtalálták helyüket és növekvő szerepet töltenek be társadalmunkban a tömegszervezetek. A szakszervezetek feladata a néphatalom erősítése, a dolgozók érdekeinek képviselése és védelme.

Társadalmunk politikai rendszerében fontos szerepük van a szövetkezeteknek, amelyek nem csupán

gazdasági közösségek, hanem egyben a lakosság jelentős részének társadalmi tömörülései is.

A Magyar Népköztársaság nemzetközi tevékenységének szocialista alapelvei alkotmányos meghatározása is kiegészítésre szorul. A magyar nép, a párt, a kormány mindenkor hű barátja és szövetségese volt a Szovjetuniónak, a többi szocialista országnak, az egész szocialista közösségnek, és az marad a jövőben is. Ezért alkotmányunkban szólni kell a szocialista országokkal való baráti kapcsolataink fejlesztéséről és erősítéséről, és kifejezésre kell juttatni a világ valamennyi népével való együttműködési készségünket a béke és az emberi haladás érdekében.

Az 1949. évi alkotmányunk csak programként tartalmazza a tőkés elemek kiszorítását a gazdaságból, valamint a mezőgazdaság szocialista átalakítását. Azóta nemcsak az iparban és a népgazdaság egyéb ágai-ban számoltuk fel a tőkésgazdálkodást, de sikeresen befejeztük a mezőgazdaság szocialista átszervezését is. A mezőgazdaság szocialista átszervezése egész népünk érdeklődésétől és rokonszenvétől kísérve, túlnyomó többségben közvetlenül az ellenforradalom támadása után, 1958 és 1961 között ment végbe. Parasztságunk életében rövid időn belül ez volt a második történelmi és joggal forradalminak minősíthető sorsfordulat. Ugyanaz a parasztság, amely 1945-ben ezeréves harc és sóvárgás után kapta meg ősi jussát, a földet, rövid idő múlva, ha nehezen, önmagával vívódva is, mégis képes volt újabb forradalmi változtatásokra. A termelőszövetkezeti mozgalom győzelme volt a szocialista termelési viszonyok uralkodóvá válásának a záróköve.

Tisztelt országgyűlés!

Amikor ezeket az eredményeket számbavesszük, tisztelettel kell megemlékeznünk a magyar munkásosztály áldozatkészségéről és felelősségéről, amelyet nemcsak az üzemek korszerűsítésével, a termelés fellendítésével bizonyított, hanem azzal a segítséggel is, amelyet dolgozó parasztságunknak nyújtott. Ebben a történelmi jelentőségű időszakban parasztságunk is nagy felelősségről, politikai érzékről és érettségről tett tanúságot.

Gazdasági rendünk alapja egyértelműen a termelési eszközök társadalmi tulajdona lett. Hazánkban megszűnt a kizsákmányolás, uralkodóvá váltak a szocialista termelési viszonyok. Az alkotmány új szövege a társadalmi rendről szóló fejezetben tárgyalja a gazdasági rend kérdéseit. A szövetkezeti földtulajdon minőségi változást jelent a tulajdonviszonyokban. A társadalmi tulajdon két alapvető formája, az állami és a szövetkezeti tulajdon egyenrangúságát fejezi ki a módosított szöveg, amikor kimondja, hogy a Magyar Népköztársaság fejleszti és védi a társadalmi tulajdon minden formáját.

Tisztelt országgyűlés!

A módosított alkotmány következő fejezetei az állam szervezetével és az állami szervek működésével foglalkoznak. A módosítási javaslatok azt a célt is szolgálják, hogy az államéletben kialakult eddigi helyes módszerek és tapasztalatok alaptörvényünkben a tényleges helyzetnek megfelelően legyenek meghatározva.

Az országgyűlés nemcsak államhatalmi, hanem a nép által választott képviseleti szerv is, a népszuverenitás kifejezője. Ezért helyesebb az országgyűlést legfelsőbb államhatalmi és népképviseleti szervnek

nevezni. Az országgyűlésnek a népszuverenitást megtestesítő és kizárólagos alkotmányozó jogából következik, hogy biztosítja a társadalom alkotmányos rendjét, ellenőrzi az alkotmány megtartását, megsemmisíti az állami szervek alkotmányba ütköző vagy a társadalom érdekeit sértő rendelkezéseit.

Az országgyűlésnek az állami, kormányzati tevékenység irányának meghatározásában megillető jogát juttatja kifejezésre többek között az a kiegészítés is, hogy az országgyűlés megvitatja és jóváhagyja a kormány programját, jóváhagyja az állami költségvetést és a zárszámadást, nemzetközi szerződéseket erősít meg.

Hasonló szellemben fogantak a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa, Minisztertanácsa és a tanácsok jogkörével kapcsolatos módosítások.

Az országgyűlés jogköréből az Elnöki Tanács jogkörébe kerül a közkegyelem gyakorlása. Az alkotmányosság igényével jobban összhangban álló új rendelkezés az, hogy a hivatásos bírákat az Elnöki Tanács választja meg. A törvény most új intézményként alkotmányba iktatja az államtitkári intézményt, és az Elnöki Tanács jogkörébe utalja az államtitkárok kinevezését is.

A Magyar Népköztársaság biztonságát szolgálja az az új rendelkezés, amely szerint háború vagy az állam biztonságát súlyosan fenyegető veszély esetére az Elnöki Tanács rendkívüli hatáskörrel felruházott Honvédelmi Tanácsot hozhat létre, továbbá az állam biztonságát súlyosan fenyegető veszélyt, illetve annak megszűnését az Elnöki Tanács állapítja meg és hirdeti ki.

Az eddig törvényben levő alkotmányunk a Minisztertanácsot csupán az államigazgatás legfőbb szerve-

ként említi. A kormány szerepe valójában ennél jóval jelentősebb, az állami, kormányzati munka vitelének legfőbb operatív testülete is. Ezért helyesebb a címben „A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa” elnevezés, a fejezetben pedig a jelenlegi helyzetnek megfelelően, az eddiginél szélesebben kell rögzíteni a kormány fő feladatait.

Alkotmányunknak a tanácsokról szóló fejezete előkészítésénél és megfogalmazásánál viszonylag könnyű dolga volt az előkészítő bizottságnak. A tanácsi rendszer továbbfejlesztésére vonatkozó rendelkezéseket új törvény szabályozza, s most ennek alapvető elemeit kellett kiemelni. A tanácsok, mint szocialista államunk kipróbált és jól bevált intézményei, az alkotmányban is lefektetett jogot kapnak a további fejlődés önálló és aktív kialakításához.

A közigazgatás korszerű elveivel összhangban kormányfeladatként szól a tanácsok irányításáról, törvényességi felügyeletéről és arról, hogy a kormány megsemmisíti a tanácsoknak a társadalom érdekeit sértő jogszabályait, határozatait.

Tisztelt országgyűlés!

A bírói szervezetről és az ügyészségről szóló fejezetek amellet, hogy nagyrészt a hatályos alkotmány szövegét vették át, lényeges módosításokat is tartalmaznak. Szocialista államunkban a törvényes rend szilárd, érvényesül az a helyes alapelv, hogy aki vét a törvények ellen, büntetlenül ne maradjon, ugyanakkor a becsületes állampolgárok számára a törvények biztosítsák a nyugodt, félelem nélküli életet. A javasolt módosítások azt célozzák, hogy ez a helyes elv a továbbiakban is következetesen érvényesüljön.

A tervezet az ügyészségről szóló fejezetben mellőzi azt a korábbi rendelkezést, amely szerint a törvé-

nyesség megtartása felett a Magyar Népköztársaság legfőbb ügyésze örködik. A módosított szöveg tükrözi azt az elvi jelentőségű szemléletbeli változást, és kialakult gyakorlatunkat, amely szerint valamennyi állami, társadalmi és szövetkezeti szervnek, továbbá minden állampolgárnak alkotmányos kötelessége a törvények megtartása, illetve megtartatása. Az ügyészségnek az a kötelessége, hogy a maga eszközeivel, a büncselekmények üldözésével, a vád képviselésével és más módon biztosítsa a törvényesség megtartását, továbbra is megmarad, sőt fokozódik.

A módosítás szerint a Legfelsőbb Bíróság elnökét és a legfőbb ügyészt az országgyűlés a jövőben négyévi időtartamra választja a korábbi öt, illetve hat év helyett. Ez összhangban van az országgyűlés megbízási idejével.

Tisztelt országgyűlés!

Alkotmányunk szocialista társadalmi és állami életünk fejlődésének igényei szerint alkotmányos szintre emeli az állampolgári jogok és kötelességek egységének elvét. Szocialista társadalmi rendünk alapintézményei közé sorolja a házasság, a család védelmét, az ifjúság szocialista nevelését, az állampolgárok életének és testi épségének védelmét. A Magyar Népköztársaság tiszteletben tartja és védi az emberi jogokat, de természetes követelményként támasztja az állampolgárokkal szemben azt az igényt, hogy jogaikat a szocialista társadalom érdekeivel összhangban gyakorolják, és jogaik gyakorlása elválaszthatatlan állampolgári kötelességeik teljesítésétől.

A javasolt módosítás, abból kiindulva, hogy a munka nélküli jövedelemből élők osztálya megszűnt, megszünteti a dolgozók és az állampolgárok fogalma közötti megkülönböztetést. Az 1949-ben elfogadott

alkotmányban a „dolgozó” kifejezésnek még volt jól körülhatárolható jelentősége, hiszen társadalmunkban jelen voltak, ha csökkent számban és jelentőségben is, a nem dolgozók, a tőkések. Ma már helyesebb és igazabb az állampolgár kifejezést használni, annál is inkább, mert ebbe a fogalomba beletartoznak azok is, akik jól végzett munkájuk után nyugalomba vonultak, és a még tanuló, önálló keresettel még nem, de állampolgári jogokkal már rendelkező fiatalok is, akiknek száma évről évre öröndetesen gyarapszik.

Az „állampolgár” kifejezés használata mellett szól az a társadalmi megbecsülés is, amely a gyermekeiket nevelő anyák, háziasszonyok iránt egyre inkább megnyilvánul. A szocialista társadalom humánus magatartása jut kifejezésre abban a kiegészítésben, hogy a betegek, az öregek és a munkaképtelenek anyagi ellátásának elvét állampolgári jogként rögzíti.

Indokolt volt a nők egyenjogúságával kapcsolatban a munkafeltételek mellett a munkalehetőségek megfelelő biztosításának kimondása, valamint a szülőanyáknak járó kedvezményekről való alkotmányos intézkedés. Ugyancsak indokolt volt a nemzetiségi jogok pontosabb meghatározása.

Tisztelt országgyűlés! Kedves képviselőtársaim!

Törvény-előkészítő bizottságunk az írásban ismertetett és a most előterjesztett változtatásokat az 1949. évi XX. törvény érintetlenül maradó szakaszaival egységes szerkezetbe foglalta, és így készítette el a javasolt alkotmány teljes szövegét. Az egységes szerkezetben történő elfogadás és kihirdetés teljes áttekintést biztosít majd a hatályos alkotmányról. Megkönnyíti a hivatkozást alaptörvényünk rendelkezéseire, és elősegíti, hogy mindazok, akik az alkot-

mányt tanulmányozzák, jobban és könnyebben megismerhessék alkotmányunk hatályos szövegét.

Az országgyűlés ma kezdődő ülészakán szocialista törvényalkotásunk újabb, jelentős állomásához érkezünk. A történelem írói szívesen különböztetnek meg egy-egy kiemelkedő eseményt valamilyen tiszteletre méltó jelzővel. Ebben a pillanatban, erről a helyről nehéz megítélni, miként nevezik, miként értékelik majd a most megszülető alkotmányt. De bár-hogy nevezzék is, történelmi jelentősége van annak, hogy a szocializmus teljes felépítése most a Magyar Népköztársaság alaptörvényében is biztosított, nagy társadalmi célunk lesz. Az alaptörvény minden állampolgár kötelességévé teszi, hogy a szocializmus teljes felépítéséért legjobb tudása, ereje és képessége szerint munkálkodjék.

Elmondhatjuk azt is, hogy elfogadásra kerülő alaptörvényünk az élet minden területén előrchaladásunk új erőforrása lesz. Mindazok az intézkedések, megalkotott jogszabályok, amelyeket az államélet fejlesztése, a szocialista demokrácia kiteljesedése érdekében hoztunk, alkotmányunkban szilárd alapokra kerülnek. További lehetőségei nyílnak meg annak, hogy törvényalkotásunk még hatékonyabban segítse fejlődésünket.

Az alkotmány új erőforrása lesz társadalmi, gazdasági és kulturális életünk továbbfejlődésének, annak a törekvésünknek, hogy szocialista tervgazdálkodásunk a nép általános jólétét és műveltségét mindenkinek munkája szerint szolgálja. Hogy milyen gyorsan haladunk előre ezen az úton, elsősorban tőlünk, további helyes politikánktól, reális terveinktől, jó és felelősségteljes munkánktól függ. El kell érünk, hogy a szocializmusnak ne csak az alapjai

legyenek szilárdak, társadalmunkban ne csak a szocialista termelési viszonyok váljanak uralkodóvá, hanem minél előbb még szélesebb körben uralkodóvá váljanak a szocialista vonások az emberek mindennapi életében: a munkában, a közéleti tevékenységben, a gondolkodásmódban és az erkölcsi viszonyokban is.

Alkotmányunk nagy erőforrása a szocialista hazafisággal összefonódó internacionalizmus kiteljesedésének is: annak a nemzetköziségnek, amely már az első, 1919-es alkotmányunkat is áthatotta. Eddigi munkánkat és eredményeinket is nagymértékben befolyásolta a szocialista közösség egysége, összeforrottsága és a nemzetközi helyzet alakulása. Számunkra, mint a világ minden haladó népe számára, rendkívüli jelentősége van annak, hogy véget vessünk az imperialista agresszióknak, megszüntessük az újabb vérontással járó feszültségi gócokat, s Európában és a világ más térségeiben olyan nemzetközi kapcsolatokat hozzunk létre, amelyek biztosítják a népek békéjét, önálló, szabad fejlődését. Számunkra a Szovjetunióhoz, a szocialista közösséghez, a világ haladó erőihez fűződő baráti viszony függetlenségünk, létünk és jövőnk záloga.

Tisztelt országgyűlés! Kedves képviselőtársaim!

Meggyőződésem, hogy pártunk, kormányunk, egész népünk a belső építőmunkában és a nemzetközi kérdések megoldásában mindent megtesz azért, hogy még gyorsabban haladjunk előre azon a történelmi úton, amelyet az alkotmány kijelöl számunkra.

Kérem, hogy a benyújtott törvényjavaslatot, az ülés kezdetén írásban szétosztott szövegpontosító módosításokat, ezzel az igénnyel és ezzel az elkötelezettséggel vitassuk meg és fogadjuk el.

KÁDÁR JÁNOS
KÉPVISELŐ,
A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGA
ELSŐ TITKÁRÁNAK FELSZÓLALÁSA

Tisztelt országgyűlés! Képviselőtársaim! Kedves elvtársak!

Mindnyájan átérezzük, különleges fontosságú eseménynek vagyunk részesei: legfőbb törvényhozó testületünk, az országgyűlés, államunk alaptörvényének, az alkotmánynak a módosítását tárgyalja ma. A módosításról szóló törvényjavaslatot az országgyűlés kiküldött bizottsága elkészítette, benyújtotta, s a bizottság elnöke, Kállai Gyula elvtárs előadói beszédében sokoldalúan ismertette és indokolta. Előterjesztéséhez kapcsolódva, pártunk állásfoglalásai alapján kívánok szólni az alkotmányról s azzal szorosan összefüggő néhány kérdésről.

Az alkotmány a törvények törvénye, az állam fundamentuma, a társadalom jogi felépítményének alapja. Az országgyűlés előtt levő módosítási javaslat jól kifejezi a több mint ezeréves magyar állam és társadalom történelmi folyamatosságát, forradalmi változásait, a szocializmus és a magyar államiság napjainkra megvalósult, rendíthetetlen és megbonthatatlan egységét. A benyújtott tervezet, ha az országgyűlés törvényerőre emeli, a független, szuverén és szocialista magyar állam, a Magyar Népköztársaság Alkotmánya lesz, amely foglalata és sérthetetlen törvénye a szocializmus útjára lépett és nemzetté vált magyar nép minden történelmi vívmányának.

Most, amikor országgyűlésünk az alkotmányt tárgyalja, sok nemzedék küzdelmeire, nagy történelmi személyiségekre, István királyra és Hunyadi Mátyásra, Rákóczi, Kossuthra és Széchenyre, Dózsára, Petőfire, Táncsicsra és másokra emlékezünk. Tisztelettel emlékezünk a nemzet, nemzeti nyelvünk és kultúránk megőrzőire és megújítóira: a népforradalmak, a forradalmi munkásmozgalom kiemelkedő vezetőire, mártírjaira és egyszerű harcosaira. A múlt-ról szólva, mindenekelőtt a dolgozó magyar népre gondolunk, amely munkájával, verejtékével és vérével hazánkat, államunkat századokon át fenntartotta, élte és a fejlődés útján előre vitte. Történelmünk mérhetetlen nehézségeinek leküzdéséért, azért, hogy idáig eljuthattunk, örök dicsőség és az élők hála övezze mindenkor az előttünk járt nemzedékek, a nép becsülettel élt neves és névtelen fiait, lányait. Helytállásuk, példájuk lelkesít és kötelez bennünket.

A történelmi múlt-ról szólva emlékeznünk kell arra is, hogy a régi Magyarország urai előszeretettel és sokszor hivatkoztak „a nemzet ezeréves alkotmányára”. Az igazság azonban az, hogy sem a nemzetnek, sem az országnak ezer éven át soha nem volt írott, világos és egyértelmű alkotmánya. Az ország életét és fejlődését jelentősen és hosszú időn át befolyásoló egyes törvények voltak, de igazi alkotmányosság soha nem fejlődött ki. A Duna—Tisza táján élő és államot alkotó magyarság többsége, az országot fenntartó nép ezer éven át ki volt rekesztve a jogból, a törvényeket mindig elnyomók, kizsákmányolók alkották saját hatalmuk védelmére.

Az államalkotó István királynak a XI. században kelt, a maga korában haladó törvénykönyvei, amelyek a szerveződő, fiatal feudális állam és intézmé-

nyeinek védelmét szolgálták, egyidejűleg a kialakuló feudális uralkodó osztály érdekeit védték. A XIII. században kelt Aranybulla a nemesség és a szabadbirtokosok előjogait és kiváltságait foglalta össze és biztosította, Werbőczinek a XVI. században megalkotott hírhedt Hármaskönyve, a magyar feudális jog összefoglalása, már brutális nyíltsággal a jobbágy-parasztok röghözkötését és kizsákmányolását, a nép elnyomását szolgálta századokon át.

A letűnt régi világ utolsó nagy államjogi rendezése a múlt században, az 1848—1849-es szabadságharc leverése után, 1867-ben létrejött, de nem kodifikált „kiegyezés” volt. Ez a rendezés, amely a magyar uralkodó osztályok megegyezése volt a Habsburg-dinasztiával, az osztrák uralkodó osztályokkal, a magyar polgári forradalom felemás befejezését, a nemzeti függetlenség feladását jelentette; mindezt osztályuralmuk védelmére, a munkások és parasztok elnyomásának fenntartására. Az ország akkori urai ezzel a szabadságharc eszméit és céljait elárulva, az Osztrák—Magyar Monarchia államának keretében még egy fél évszázadra biztosították a magyar és nemzetiségi dolgozók felett a földbirtokos és tőkésosztályok hatalmát. A magyar uralkodó és kizsákmányoló osztályok szégyene, hogy képtelenek voltak az országnak igazi alaptörvényt, alkotmányt adni; hogy a dolgozó osztályok, a nép ezer éven át jogfosztottságban élt, hogy gyakran egy tál lencséért elárulták az egész magyarságot, az országot.

Tisztelt országgyűlés! Történelmünk úgy alakult, hogy az 1919-es Magyar Tanácsköztársaságot követően, csak 1949-ben valósulhatott meg a dolgozó magyar nép számára milliók — Petőfi által megfogalmazott — nagy eszméje, a haza és a jog egysége.

Az 1949. évi XX. törvény, az alkotmány elfogadása történelmi jelentőségű vívmány volt, amely a munkásosztály, a nép hatalmát szentesítette, s a nemzet programjaként törvénybe foglalta az embernek ember általi kizsákmányolásától mentes társadalom, a szocializmus felépítését.

Hogy alkotmányunk, s ilyen alkotmányunk lehessen, ahhoz a magyar népnek meg kellett szabadulnia a negyedszázadon át uralkodó gonosz és reakciós Horthy-rendszerrel, a kapitalistáktól és a földesuraktól, s az országot a második világháborúban megszálló idegen elnyomóktól, a Hitler-fasiszta megszállóktól.

Hazánkat az idegen elnyomóktól a Szovjetunió dicső Vörös Hadserege szabadította fel, saját elnyomóitól a nép maga szabadította meg magát. Az alkotmány történelmi jelentőségének megfelelően méltatja a felszabadítást és fejezi ki népünk el nem múló háláját a felszabadító Szovjetunió iránt.

A felszabadult nép a kommunisták, a munkásosztály vezetésével vette kezébe saját sorsának irányítását, vívta ki hatalmát, s teremtetten meg államát, a Magyar Népköztársaságot. Az 1949-ben elfogadott alkotmány összegezte addigi harcunk, munkánk eredményeit, meghatározta az új államszervezet felépítését, alapvető intézményeit; az állampolgárok jogait és kötelességeit, s kinyilvánította: a Magyar Népköztársaság a dolgozó nép állama. Közel egy negyedszázad történelmi tapasztalatai bizonyítják, hogy az 1949-es alkotmány megfelelt rendeltetésének.

Az alkotmányunk elfogadása óta eltelt több mint két évtized a dolgozó nép alkotó munkájának, áldozatos harcának, nemzeti felemelkedésének története, noha az út egyes szakaszai hallatlanul nehezek vol-

lak, az 1949-től eltelt időszak nem volt mentes meg-
rázkódtatásoktól sem. A szocializmus növekvő számú
híveinek helytállása, pártunk, munkásosztályunk, né-
pünk munkája és harca hatalmas fejlődést hozott,
nagy, valóban történelmi jelentőségű eredményekhez
vezetett. A munkásosztály, a nép hatalma, a Magyar
Népköztársaság ma szilárdabb, mint volt. A szocialis-
ta társadalom alapjait leraktuk, a szocialista terme-
lési viszonyok teljes győzelmet arattak az egész gaz-
daságban, s népünk ma a szocialista társadalom tel-
jes felépítésén dolgozik.

A szocialista tervgazdálkodás, a gazdasági építő-
munka eredményeként az iparban csupán az utóbbi
tíz év alatt megkétszereződött a termelési eszközök ál-
lománya; hazánk szocialista ipara ma kilencszer any-
nyit termel, mint a kapitalista ipar termelt 1938-ban.
A szocialista mezőgazdaság ma negyven százalékkal
kevesebb munkaerővel, 43 százalékkal többet termel,
mint 1938-ban termelt a tőkés mezőgazdaság. Megol-
dott az ország kenyérellátása, és a mezőgazdaság ter-
méseredményeit a legdöntőbb terményeknél méltán
állíthatjuk szembe a tőkés mezőgazdaság hozamaival.

Népünket felvilágosult, művelt néppé tette a kul-
turális forradalom. Megnyitotta a tanulás, a művelő-
dés lehetőségét a műveltségből addig mesterségesen
kivülrekesztett dolgozó tömegek számára, kitárta
előttük a könyv, a színház, a zene és a film embert
nemesítő értékeit, serkentette a tudományok és a
művészetek fejlődését, utat nyitott alkotóink, tudó-
saink bőven sugárzó tehetségének. Erősödött a szo-
cialista közgondolkodás, az egyén és a közösség kap-
csolata. Kulturális, művészeti életünkben vezető sze-
repet játszanak a szocialista tendenciák, s eredmé-

nyesen segítik nagy társadalmi céljaink megvalósítását, a tartalmas emberi életet.

A szocializmus előrehaladásával a felszabadulás előttihez szinte nem is mérhetően alakult, javult az életszínvonal, a magyar nép életmódja, életbiztonsága, jóléte. A tömegnyomor, az éhség, a „hárommillió koldus” Magyarországa rossz emlék csupán. Ma az életviszonyokra az jellemző, hogy az országban minden 100 háztartás közül 50-ben működik mosógép, 39-ben hűtőszekrény, 58-ban televízió. 1949-ben óvodáink száma és férőhelye még elenyészően kevés volt, 10 évvel ezelőtt 1000 gyermek közül már 337-nek jutott hely az óvodákban, ma pedig még többnek, 600-nak, a korosztály 60 százalékának biztosított az óvodai elhelyezése. Tudjuk, ez sem elég, de eredménynek nagyon szép.

A szocialista építőmunka eredményei nemcsak egyszerűen az ipar, a termelőszövetkezetek és az állami gazdaságok, a nagyüzemi gazdálkodás fölényét fejezik ki, hanem a szocializmust tudatosan építő magyar munkásosztály, a termelőszövetkezeti parasztság, a tudósok, alkotók, értelmiségiek szorgalmát, tehetségét, áldozatkészségét, ügyünk és egész népünk iránt érzett mély felelősségtudatát. Büszkén szólhatunk, és időnként szólnunk is kell az eredményekről, mert azok a felszabadult, a maga jövőjét építő nép alkotó képességét, a dolgozó milliók helytállását bizonyítják és dicsérik, egyben arról is biztosítanak, hogy legyenek az előttünk álló feladatok mégoly nagyok, azokat is megoldjuk.

A szocializmust építő nép haladásához hasonló utat a régi Magyarország nem tudott megtenni, nem is tehetett meg. Huszonhét év óta elért eredményeink állják a versenyt bármilyen kapitalista ország fejlő-

désének ütemével. S ha ehhez hozzátesszük, hogy itt nemcsak a számok igazságáról van szó, hanem első-sorban arról, ami a számok mögött van, arról, hogy miként éltünk korábban — akárhány esztendőre tekintünk is vissza —, és hogyan élünk ma, s látjuk, hogy mennyivel emberibb az élet nálunk ma, teljes meggyőződéssel ismét kimondhatjuk: a szocializmus, mint minden nép számára, a magyar nép számára is az egyetlen és biztos útja a társadalmi felemelkedésnek, a nemzeti felvirágzásnak.

A szocializmus útjára lépett és azon haladó magyar nép a dolgozók jogai, az egészségügyi ellátás, a szociális biztonság, a kultúra tekintetében és sok más vonatkozásban már utolérte és túlszárnyalta a legfejlettebb kapitalista országok viszonyait is. Utol fogjuk érni és túlhaladjuk őket a technikai normák mindazon területein, ahol még le vagyunk maradva. De nálunk a technikai haladás más úton, szocialista módon kell hogy történjék és történik is. Mi nem embertelenedett, az egyéniséget elszűrkitő, morális csődhöz vezető, sivár gépkorszakot építünk. Mi nem az ifjúság narkotizálásában és a modern technikával felfegyverzett gengszterizmus eltűrésében versengünk velük. Mi ilyen és hasonló vonatkozásban nem akarjuk és semmi szín alatt nem is fogjuk őket, úgy-mond, „utolérni”. Mi a tudományt és a technikát — az emberi élet humánus vonásainak, a kultúra, a civilizáció valódi vívmányainak megőrzésével, az ember javára akarjuk s fogjuk fejleszteni, és így haladunk előre utunkon.

Mi ebben az értelemben gondoljuk el az ország gazdaságának korszerűsítését, modernizálását, magasabb színvonalra emelését. A társadalmi rendszerek versenyében sokatmondó tény, hogy alig több mint

negyedszázados szocialista fejlődés eredményeként a népre örökül szállt, az iparosodásban elmaradott, félf feudális Magyarország a gazdaságilag közepesen fejlett országok sorába lépett. A párt X. kongresszusának fontos, jövőbe mutató megállapítása volt, hogy hazánk belátható időn belül a fejlett ipari országok sorába lép. Mély meggyőződésünk, hogy ennek megvannak a feltételei, a cél reális, és azt szocialista rendszerünk erejével el is fogjuk érni.

Tisztelt országgyűlés!

Hazánk kétévtizedes szocialista felemelkedése nagy munka, állhatalos harc eredménye; ez a küzdelem a politika, a gazdaság, a kultúra, a társadalmi élet minden területén, az egész országban, minden közösségben, nem egy esetben még családokon belül is folyt. Ez viszonyaink között elkerülhetetlen, törvényszerű volt, mert nálunk a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet éles osztály-összeütközések közepette ment végbe. Ennek során a kiváltságos földesúri és kapitalista osztályok megszűntek, a társadalmon belül tömegeket érintő átcsoportosulások mentek végbe, s jelentősen fejlődött és átalakult még maga az új rend kialakítója és alapja, a munkásosztály és a parasztság is.

Az új Magyarorszáért folyó harcban a nagy távlatokban gondolkodni tudó munkásosztály joggal szerezte meg a társadalom vezető osztályának rangját. Az osztályellenséggel vívott csatákban megnyerte mindenekelőtt legfőbb és természetes szövetségeseinek, a parasztságnak, továbbá az értelmiség és minden dolgozó réteg legjobbjainak támogatását. A hatalomért folytatott harc próbatételnek vetette alá és politikailag formálta az egyes embereket is. Vannak, akik már a forradalmi átalakulások kezdetén az igaz

ügyért szálltak síkra, és mindvégig kitartottak mellette. Vannak, akik a harc menetében szembefordultak vele, és elbuktak. Vannak, nagyon sokan vannak, akik ugyanebben a harcban, az igazságot felismerve, ellenfélből küzdőtársak lettek, s most együtt dolgozunk, harcolunk közös céljainkért.

A tőkés uralkodó osztályok által szított előítéletek maradványait leküzdve, a nagy osztály-összeütközések tapasztalataival felvértezve, a felismert érdekközösségben egymásra találva, a szocializmus építésében ma együtt tevékenykedik a magyar munkás, a paraszt és az értelmiségi; az ország javán közösen munkálkodik kommunista és pártunkívüli, hívő és nem hívő. Csak a munkáshatalom, a népköztársaság viszonyai között, a szocializmus programja alapján, a lenini szövetségi politika érvényesítésével valósulhatott meg, hogy így egymásra találjanak a haza polgárai. Forradalmunk egyik legnagyobb vívmánya a társadalmunk minden alapvető osztályát, rétegét átfogó szocialista nemzeti egység; mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy ez a jövőben még tovább erősödjék.

A szocialista nemzeti egység realitás. Ma a munkáscsztály élcsapatába, a pártba, a tömegszervezetekbe és tömegmozgalmaikba, a Hazafias Népfrontba tömörült társadalmilag aktív milliók, az ország felnőtt lakosságának nagy többsége egy akarattal vallja, közös cselekvéssel bizonyítja: a Magyar Népköztársaság igaz hazánk; a szocializmus a magyar nép programja, jövője.

Áttekintve az alkotmány 1949-ben történt törvénybe iktatásától megtett utat, megállapíthatjuk, hogy eddigi céljainkat elértük: leraktuk a szocializmus alapjait, s jelentős eredményeket értünk el a szo-

cializmus felépítésének útján. Világos a programunk. Legfontosabb céljainkat maga az alkotmány is kimondja. Soron levő feladatainkat megfogalmazta a párt X. kongresszusa, a Hazafias Népfront választási programja és az országgyűlés által törvényerőre emelt negyedik ötéves terv.

A történelem kereke nagyot fordult: Magyarország örökre megszűnt az élősdí urak, a kizsákmányolók országa lenni; a kapitalisták, az imperialisták elvesztették az országot, és soha többé nem lesz az övék egy talpalatnyi magyar föld sem. Oszályellenségeink ezt soha nem felejtik el, de népünk is tudja ezt. A szocialista haza minden fiának erkölcsi parancsa a nép hatalmának, vívmányainak védelme minden körülmények között, és minden módon. Ésszel és szívvel, szóval és tettel egyaránt kell szolgálni a hazát, tovább kell gyarapítanunk, erősítenünk és felvirágoztatnunk a Magyar Népköztársaságot, amely számunkra mindennél drágább, mert népünk békéjét, szocialista jelenét és jövődjét biztosítja.

Amikor mindezt összegezzük, joggal mondhatjuk: pártunk, munkáosztályunk, népünk nem hiába küzdött, az áldozatok nem voltak hiábavalók, volt és van értelme a munkának és a harcnak. Mindenki, aki az elmúlt negyedszázad alatt részt vett a szocializmus harcaiban és építésében, büszke lehet erre. Jó ügynek szentelte ifjúságát, hitét, erejét. Megérdemli mindenki tiszteletét, mert híven teljesítette a magyar nép, a haza iránti kötelességét.

Tisztelt országgyűlés! Kedves elvtársak!

Az alkotmánytörvény módosításának előkészítése során szükségszerűen nagyon sok kérdés vetődött fel, és maga a bizottság által benyújtott javaslat is egész sor lényeges szövegmódosítást ajánl. A dolog

természeténél fogva ezek mindegyike nagy fontosságú és elvi jelentőségű; gondos mérlegelést és döntést kíván az országgyűléstől. Az előkészítésnél felvetődött kérdések, illetve a benyújtott javaslatok közül a magam részéről csak néhányat kívánok foglalkozni. Sorra veszem őket.

— Pártunk Központi Bizottságának is az a véleménye, hogy az 1949 óta végbement jelentős fejlődés ellenére sem szükséges új alkotmányt kidolgozni, de szükséges az alaptételeiben teljesen helytálló érvényes alkotmány szövegének az időközben bekövetkezett változásoknak megfelelő módosítása.

— A benyújtott módosítások megfelelőek; utalnak az államéletben, az országgyűlés, a kormány, a tanácsok tevékenységében, általában az állami intézmények munkájában bekövetkezett változásokra; pontosabban határozzák meg az állampolgárok jogait és kötelességeit a szocializmus építésének jelenlegi szakaszában. A módosítások összességükben alkalmasak arra, hogy az országgyűlés az alkotmány új, egységes szövegét jóváhagyhassa.

— Pártunk X. kongresszusa azt is megvizsgálta, meg kell-e változtatnunk államunk nevét, és úgy foglalt állást, hogy még nem érkezett el az ideje annak, hogy országunkat elnevezésében is szocialista köztársaságnak kiáltsuk ki. Kiindulva abból, hogy az alkotmány lényegét tekintve és elvileg a már elért vívmányokat rögzíti és nem programnyilatkozat, ennek az elvnek államunk hivatalos nevében is helyes érvényesülnie. A Magyar Népköztársaság elnevezés jól kifejezi munkásosztályunk, népünk harcának legnagyobb eredményét. A Magyar Népköztársaság neve dolgozó népünk hatalmát, államát, hazáját, az épülő

új, szocialista világot jelenti, hirdeti félreérthetetlenül, mindenhol és mindenki számára.

— Tekintettel azonban arra, hogy társadalmi rendszerünk fő jellemvonásaiban, a tulajdon- és osztályviszonyok tekintetében már szocialista, helyes, hogy az új szöveg kevésbé deklaratív módon, mégis egyértelműen állapítsa meg: a Magyar Népköztársaság szocialista állam.

— Korunkban a munkásosztály a társadalom legforradalmibb osztálya, amely saját felszabadítását és történelmi céljait csak úgy valósíthatja meg, hogy egyidejűleg minden más elnyomott osztályt és réteget felszabadít, s az egész társadalom előtt megnyitja az általános felemelkedés útját. Ez történt nálunk is. Hazánkban ma már csak egymással szövetségi, testvéri viszonyban álló dolgozó osztályok vannak. Az alkotmány a tényleges helyzetnek és a kérdés elvi, politikai jelentőségének megfelelően foglalkozik a dolgozó osztályok egymáshoz való viszonyával és helyesen leszögezi, hogy a társadalom vezető osztálya a munkásosztály.

— Hazánk munkásosztálya magára vállalta a felelősséget a nemzet sorsáért. A hatalmat történelmünk során első ízben birtokolja olyan osztály, amely a hatalmat nem arra használja fel, hogy a maga számára kiváltságos helyzetet biztosítson, hanem a jogokkal arányos részt kér és vállal a felelősségből is.

— Munkásosztályunk az elmúlt negyedszázadban történelmi jelentőségű feladatokat oldott meg: kivívta a hatalmat; kisajátította a kisajátítókat; megszervezte és fejleszti a szocialista ipart; a földesuraktól elvette és a parasztoknak juttatta a földet, majd segítette őket a mezőgazdaság szocialista átszervezésében; megtörte a régi kizsákmányoló osztályok mű-

veltségi monopóliumát; elmélete, világnézete és erkölcsse kihat az egész társadalomra; élenjár, példát mutat a szocializmus építésében.

— A köznyelvben gyakran — és helyesen — „a munkásosztály, a nép hatalma” kifejezést használjuk. Ebben is kifejeződik, hogy a munkásosztály hatalma az egész nép érdekeit szolgálja, s a hatalmat, mint a társadalom vezető osztálya a szövetkezetekbe tömörült parasztsággal szövetségben, az értelmiséggel és a társadalom többi dolgozó rétegével együtt gyakorolja. Pártunk helyesli, hogy alkotmányunk új szövegében ez is egyértelműen megfogalmazást nyer.

— Az alkotmánytervezet módosított szövege kimondja: a munkásosztály marxista—leninista pártja a társadalom vezető ereje.

— A munkásosztály legmagasabb rendű politikai szervezete a párt, amely élcsapatként halad elől, amelyen keresztül az osztály megoldja kormányzati feladatait és megvalósítja történelmi céljait. Pártunk mindenkor kötelességének tartotta, hogy egyidejűleg kifejezze a munkásosztály történelmi céljait és képviselje a dolgozók napi érdekeit. Az alkotmány-előkészítő bizottság javaslata, hogy alaptörvényünk új szövege rögzítse a párt vezető szerepét, nagy megtiszteltetés egész pártunk, minden kommunista számára.

— Pártunk mindenkor hangoztatta, hogy a társadalomban betöltött vezető szerepét, kormányzati feladatait nem valamiféle „uralkodásnak”, hanem szolgálatnak, a nép becsületes és hű szolgálatának tekintti. Az alkotmány idevonatkozó megfogalmazását mindenekelőtt a Magyar Szocialista Munkáspártnak, a párt minden tagjának az egész társadalom előtti megnövekedett felelősségeként fogjuk fel. A magyar kommunisták azon lesznek, hogy a jövőben is rászol-

gáljanak a bizalomra, híven szolgálják a népet, igaz hazafiak módjára élenjárjanak a Magyar Népköztársaság felvirágoztatásában.

— Alkotmányunk egyik fontos vonása az állampolgári egyenlőség. Államunk, a Magyar Népköztársaság minden polgára számára egyenlő jogokat biztosít és azonos kötelezettségeket ír elő a politikai jogoktól kezdve a szociális biztonsáig. Több mint negyedszázados politikai harcunk és építőmunkánk egyik legnagyobb eredményeként alkotmányunk egyrészt kibővíti a jogok körét, másrészt számos jogot már kiterjeszt a társadalom legszélesebb rétegeire.

— Alkotmányunk módosított szövege magában foglalja az emberi jogok tiszteletben tartását; a jogoknak a társadalom érdekeivel összhangban való gyakorlását; a jogok és a kötelességek elválaszthatatlanságát; a közügyekben való részvétel biztosítását. Kiterjeszti az egész társadalomra, állampolgári joggá teszi a szocialista társadalom érdekeit szolgáló egyesülési jogot; a pihenéshez, az élet, a testi épség és az egészség védelméhez, a társadalombiztosításhoz, a művelődéshez való jogot.

— Szocialista törekvéseinkkel összhangban bizonyos állampolgári jogok jelentőségét az eddiginél jobban kiemeli, így nagyobb hangsúlyt kapnak a munkához való jog, a házasság és a család intézményének védelme, az ifjúság védelme és szocialista nevelése, valamint az ezekkel kapcsolatos kötelezettségek.

Befejezve az egyes tételekhez fűzött megjegyzéseket, hangsúlyozni szeretném: pártunk Központi Bizottsága úgy véli, hogy ha a módosítást előkészítő bizottság javaslatai elfogadásra kerülnek, az alkotmány új szövege minden tekintetben kifejezi népünk eddi-

gi munkájának, harcának eredményeit, céljait és tovább erősíti népi demokratikus államunk alapjait.

Tisztelt országgyűlés! Kedves elvtársak!

Alkotmányunk ma, az országgyűlés határozatával szentesítést nyer. Javasolt új szövegezésében az ediginél pontosabban összefoglalja és a törvény, az állam teljes erejével biztosítja a szocializmus építésének útjára lépett magyar nép történelmi vívmányait, megerősíti a Magyar Népköztársaság, társadalmunk életét szabályozó, és a további szocialista fejlődést szolgáló magasztos elveket.

A törvényerőre emelést követő perctől kezdve, társadalmunk minden szervezett erejének, minden magyar állampolgárnak szent kötelessége lesz a módosított szövegű alkotmány betűinek és elveinek maradéktalan betartása és betarttatása. Az alkotmány elveinek érvényesítése és érvényesülése nem pusztán jogi értelemben vett törvényes kötelezettség számunkra. Az is, de ezen túlmenően azt igényli mindnyájunktól, hogy tettekkel, itthon végzett munkáinkkal és nemzetközi tevékenységünkkel egyaránt védjük és gyarapítsuk népünk alkotmányba foglalt vívmányait és még hatékonyabban szolgáljuk távlati szocialista céljaink mielőbbi elérését.

Alkotmányunk mai tárgyalása nem igényli, és kerete nem is engedi meg, hogy most és itt sorra vegyük bel- és külpolitikai feladataink, belső szocialista építésünk minden kérdését; ezért felszólalásomban én is csupán érinteni kívánom azokat.

Szocialista fejlődésünket, a nemzet jövőjét sok tényező együttes hatása befolyásolja. Belpolitikai törekvéseink középpontjában ma az államélet, a szocialista demokrácia továbbfejlesztése van. Az alkotmány módosítása maga is ennek egyik fontos aktusa.

Az alkotmány elveinek teljes érvényesülése nem utolsósorban azon múlik, hogy mennyire sikerül a tömegeket az eddiginél is fokozottabb mértékben bevonni a közügyek intézésébe. Jól tudjuk, ez sem megy még önmagától, és egyik napról a másikra. Rajtunk múlik, ezért úgy kell dolgoznunk, hogy a szocialista demokrácia, az együttes gondolkodás és az együttes cselekvés előrehaladásunknak még erősebb motorja legyen, mint eddig volt.

Szocialista fejlődés elképzelhetetlen fejlett tudomány és technika, magas színvonalú ipar, mezőgazdaság és szolgáltatás, az anyagi körülmények rendszeres javulása nélkül. De a szocialista fejlődés ennél jóval több. A szocializmus építésének elengedhetetlen része a szellemi javak szüntelen gyarapítása, a kultúra közkinccsé tétele. Sohasem feledkezhetünk meg a szocialista gondolkodásmód és erkölcs szüntelen terjesztéséről, az emberi élet sokoldalú kibontakoztatásáról és gazdagításáról, s arról, hogy a gyermekek kiegyensúlyozott, boldog, népes családokban, szocialista szellemben nevelődjenek, s jól készüljenek fel a társadalomban betöltendő szerepükre.

Olyan új világot építünk, amely megvalósítja legjobbaink álmait, olyant, amelyben a haza valóban szerető édesanya minden állampolgár számára. Röviden szólva olyan társadalmat, amely szocialista, egyben magyar is és a haladó népek testvéri közösségének egyenrangú tagja.

A szocializmus építésének olyan szakaszában vagyunk, amikor továbbfejlődésünk döntően a gazdasági feladatok eredményes megoldásától függ. Az építőmunka folytatásához minden szükséges feltétellel rendelkezünk: hazánkban szilárd a népi hatalom, egészségesen fejlődik népgazdaságunk, élhetünk és

élünk a szocialista tervgazdálkodás nyújtotta előnyökkel, az elmúlt években továbbfejlődött gazdaságirányítási rendszerünk, van reális népgazdasági tervünk.

Nagy életerő van a mi népgazdaságunkban, az a feladatunk, hogy tervszerűen és sokoldalúan fejlesszük: az iparban és a mezőgazdaságban egyaránt növeljük a munka termelékenységét és jövedelmezőségét, fejlesszük a termelés technikai alapját és emeljük technológiai színvonalát. Emeljük a vezetés színvonalát, az igényeknél a realitásokból és ne a vágyakból induljunk ki, javítsuk a beruházási politikát és a költségvetési egyensúlyt, s mindezek által növeljük tovább szocialista gazdaságunk erejét, munkánk jó hírnevét, dolgozóink becsületét.

Építőmunkánk célja, hogy pártunk életszínvonalpolitikájának megfelelően, munkánk eredményével összhangban, rendszeresen emelkedjék a nép életszínvonala, javuljanak életkörülményei.

Népünk életszínvonalának rendszeres emelkedése méltán sorolható nagy történelmi vívmányaink közé. Ugyanakkor tudjuk azt is, hogy vannak még nehéz anyagi körülmények közt élő néprétegek, családok, amelyeknek sorsán fokozatosan javítani kötelesség. Ezért határozta el a párt X. kongresszusa — amit egyébként ötéves tervünk is tartalmaz —, hogy bizonyos szociális juttatások nagyobb mértékben emelkedjenek, mint a bérek, s ily módon csökkenjenek a családok közti jövedelemkülönbségek. Másképpen fogalmazva: a bérekben a munkától függő nagyobb differenciálódást, a családok jövedelmében további kiegyenlítődést akarunk.

A mi viszonyaink közt ez azt jelenti, hogy mindenki munkája szerint részesedjék a megtermelt ja-

vakból. Aki többet dolgozik, kapjon többet, s aki hiányzik a munkából, ne álljon sorba akkor sem, amikor a fizetést osztják. Ez a mi igazságunk, ez a dolgozó emberek igazsága.

Gazdasági, kulturális fejlődésünknek, életkörülményeink további javulásának kulcsa saját kezünkben van. Pártunk X. kongresszusa világos és reális programot adott, amelyet népünk a múlt év tavaszán lezajlott választásokon szavazatával is megerősített, és azóta is cselekvően támogat. A határozatok végrehajtása a politikai, a gazdasági, a kulturális területen, a társadalmi élet minden fontos területén folyamatban van. Tekintettel arra, hogy a párt rövidesen elérkezik a két kongresszus közötti ciklus feléhez, a Központi Bizottság a közeljövőben át fogja tekinteni, hogy hol tartunk a kongresszusi határozatok végrehajtásában, s ahol lemaradást tapasztal, vagy új tennivalókat lát, meg fogja tenni a szükséges intézkedéseket.

A munka színvonalának emeléséhez az élet minden területén vannak még tartalékaink. Tudjuk, hogy nem mindig megy zökkenő nélkül terveink valóra váltása. Közismert, hogy vannak negatív jelenségek is. Társadalmunkban, amely az épülő szocializmus társadalma, még hat és időnként, helyenként újra is termelődik a maradi felfogás. Tapasztalható kényelmesség, felelőtlenség, tehetetlenség, és engedékenységg a mulasztásokkal és a mulasztókkal szemben. A társadalom szervezett erőinek, a felelősségét érző és vállaló nagy többségnek mindenütt és határozottan fel kell lépnie e visszas jelenségekkel szemben.

A felemelkedés legfőbb lendítő ereje maga a dolgozó ember, s legfőbb reménységünk munkásosztályunk, dolgozó népünk helytállása, öntudatos fegyel-

me és felelősségérzete. Naponta vagyunk tanúi az emberi helytállás, a kötelességteljesítés öntudatos, ugyanakkor hivalkodástól mentes, tömeges megnyilvánulásainak. A társadalom érdekében önzetlenül dolgozó aktivisták növekvő serege, a szocialistabrigád-mozgalom megújulása és fejlődése, a szocialista közgondolkodás fokozatos terjedése szemmel látható bizonyítékai társadalmunk érettségének, a közösség ügyeiért, a haza sorsáért érzett felelősség növekedésének.

Bizonyos, hogy harcedzett munkásosztályunk, népünk, amely olykor hallatlan nehéz körülmények között élt, dolgozott és harcolt, mégis képes volt arra, hogy 27 év alatt gyökeresen megváltoztassa az ország arculatát, meg fogja oldani azokat az új feladatokat is, amelyek a fejlődés jelenlegi magasabb szintjén, a szocializmus további építéséből adódnak.

Tisztelt országgyűlés!

A haladásért nemcsak határainkon belül, hanem a nemzetközi politika színterén is meg kell küzdenünk. Terveink megvalósításának nemzetközi feltételeit a jövőben is biztosítani fogjuk. Ennek érdekében egyrészt erősítjük szocialista hazánkat, mert a belső fejlődés minden külpolitikai aktivitás és nemzetközi hatás első számú forrása, másrészt szélesítjük és mélyítjük a szocialista világrendszerhez, s elsősorban hű barátunkhoz és megbízható szövetségesünkhöz, a Szovjetunióhoz fűződő testvéri kapcsolatainkat.

Céljainkat nyíltan hirdetjük: a magyar népben a világ népei tevékeny harcost és biztos szövetségest láthatnak az imperializmus ellen, a tőkés, gyarmati kizsákmányolás minden formájának felszámolásáért, a háború megakadályozásáért vívott küzdelemben. Ugyanakkor hívei és aktív szorgalmazói vagyunk és

maradunk a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett élésének. A Magyar Népköztársaság rendezett, normális viszonyra, kölcsönösen előnyös kapcsolatokra törekszik a kapitalista országokkal is.

Így válik eleven valósággá az alkotmány betűje, amely a javaslat szerint kimondja: a Magyar Népköztársaság, mint a szocialista világrendszer része, fejleszti és erősíti barátságát a szocialista országokkal; a béke és az emberi haladás érdekében együttműködésre törekszik a világ valamennyi népével és országával. Elveink fedezetét azok a konkrét tettek, állásfoglalások adják, amelyekkel a nemzetközi helyzet égető problémáinak rendezését kívánjuk tőlünk telhetően elősegíteni a népek, a szocializmus, a béke érdekeinek javára.

Európában a Varsói Szerződés többi tagállamával együtt a kölcsönös kötelezettségvállalásokra épülő biztonsági rendszer megteremtésén fáradozunk.

Ebbe az irányba befolyásolná az eseményeket a Szovjetunió és a Német Szövetségi Köztársaság, valamint a Lengyel Népköztársaság és a Német Szövetségi Köztársaság közötti szerződések elfogadása, valamint a nyugat-berlini négyoldalú megállapodásnak, továbbá a Német Demokratikus Köztársaság és a Német Szövetségi Köztársaság megállapodásainak életbe léptetése. A Magyar Népköztársaság érdekelt e szerződések életbe léptetésében, mert ezek az európai államok kapcsolataiban az együttműködés, a béke és a biztonság távlatait erősítik. A szerződések életbe léptetése érdeke kivétel nélkül minden európai államnak, s nem utolsósorban a Német Szövetségi Köztársaságnak.

Az európai biztonsági rendszer útján fontos állo-

másnak tartjuk a kormányok értekezletét, amelynek összehívására egyre érettebbek a feltételek. Az értekezlet hívei élvezik a földrész társadalmi erőinek sokoldalú támogatását. A biztonság, s így a tanácskozás ellenzői fokozatosan elszigetelődnek és leleplezik magukat.

Pártunk és kormányunk a nemzetközi osztályharc európai frontján — népünk legsajátabb érdekeit képviselve — azok oldalán száll síkra, akik a katonai tömböktől megosztott, hidegháborús maradványokkal terhes kontinenst, valamennyi európai ország érdekeinek megfelelően, a biztonság és az együttműködés földrészévé akarják változtatni. Az általános helyzetben adva vannak azok a lehetőségek, amelyekkel ha élnek kontinensünk országai, lezárhatjuk Európa múltjának tragikus fejezetét, a kontinens történelmének véres háborúba torkolló, a népeknek oly sok szenvedést okozó korszakát.

Elvi, internacionalista politikánk vezet bennünket az imperializmus indokínai és közel-keleti agressziói elleni fellépésünkben.

Vietnam hős népének igazságos harcát minden tőlünk telhető módon segítjük, mert csakis országa szabadságának és függetlenségének tiszteletben tartása, Laosz és Kambodzsa népei önrendelkezési jogának biztosítása, az amerikai beavatkozás megszüntetése hozhat tényleges megoldást a térség problémáira, és szolgálja egyben a béke és biztonság általános érdekeit. Erre irányulnak a Vietnami Demokratikus Köztársaság és a dél-vietnami ideiglenes forradalmi kormány javaslatai, amelyek igazságosak, a háború befejezésének reális alapjai és méltán élvezik a haladó országok, köztük hazánk messzemenő támogatását.

A vietnami hazafiak napjainkban kibontakozó of-

fenzívája újabb sikereket hoz a népi felszabadító erőknél, és súlyos veszteségeket okoz az amerikai agresszoroknak és saigoni csatlósaiknak. Az indokínai népi háború eddigi győzelmei is bizonyítják, hogy az amerikai imperializmus a katonai kaland semmiféle kiterjesztésével nem juthat ki vietnami zsákutcájából.

A vietnami nép, Indokína népei senkit sem támadtak meg, senkinek a biztonságát sem fenyegetik, hanem hazájuk földjén, szabadságukért és függetlenségükért harcolnak a betolakodók és a zsoldosok ellen. A Magyar Népköztársaság, társadalmunk határozottan elítéli az amerikai imperialisták agressziós cselekedeteit, a Vietnami Demokratikus Köztársaság terrorbombázásának felháborító felújítását, és határozottan követeli: az Egyesült Államok ne taktikázzon, ne szabotálja az indokínai kérdés tárgyalások útján történő, a térség népeinek elidegeníthetetlen jogait tiszteletben tartó, igazságos, békés megoldását. Vietnami testvéreink a jövőben is számíthatnak az egész haladó emberiség, a szocialista országok, ezen belül népünk minden oldalú, önzetlen támogatására. Mi hisszük és valljuk: a vietnami nép, Indokína népeinek hősiessége, mérhetetlen áldozatai nem hiábavalóak, bármit tesz az agresszor, igazságos ügyük győzelmének napja közeledik.

A Közel-Keleten szolidárisak vagyunk az izraeli agresszorok és imperialista támogatóik ellen következetesen harcoló arab államokkal. Határozott álláspontunk, hogy csak az arab országok függetlenségét és szuverenitását, a térség minden államának nemzeti létét és fejlődését biztosító politikai rendezés felelhet meg a béke és biztonság érdekeinek. Meggyőződésünk, hogy végső soron az imperializmus, az agresz-

szió erői a Közel-Kelet térségében is kudarcot vallanak.

Büszkék vagyunk arra, hogy a magyar nép, a Magyar Népköztársaság a nemzetközi élet küzdőterein szilárdan, a világ haladó erőinek sorában küzd az emberiség jövőjét biztosító igaz ügy, a szocializmus, a béke érdekében. Nemzetközi tevékenységünket a jövőben is alkotmányunk szellemében, nemzetközi kötelezettségeink maradéktalan teljesítésével, abban a tudatban folytatjuk, hogy a világ a nemzetközi reakció minden erőfeszítése ellenére a társadalmi fejlődés irányába halad, győzedelmeskedik a szabadságukért harcoló népek ügye, s megvalósul az egész emberiség leghőbb vágya, a tartós és szilárd béke.

Tisztelt országgyűlés! Képviselőtársaim! Kedves elvtársak!

Népünk előtt a szocializmus építésének nagy, lelkesítő céljai állnak, jelenünk biztató, jövőnk reményteljes. Céljaink a munkásosztály, a nép, az egész nemzet felemelkedését szolgálják; hazánknak minden tisztességben élő és dolgozó állampolgára bizalommal tekinthet a jövőbe.

A Magyar Népköztársaságban, abban az államban és egy olyan rendszerért, amely megtalálja a harmóniát az egyén és a társadalom érdekei között, amely az egész nép boldogulását szolgálja — érdemes élni, tervezni, dolgozni, harcolni, felelősséget vállalni az élet mindennapi dolgaiban, a szűkebb közösség, a család, a munkatársak sorsáért, és a nagyobb közösségért, a haza és az emberiség sorsáért.

Nagy társadalmi céljainkat, a szocializmust, a kommunizmust, népünk boldogulását, nemzetünk felemelkedését a költő szavaival szólva, nem elég akarni, tenni is kell értük. Szocializmust építő társa-

dalmunkban mindenki aszerint méretik meg, hogy mennyit ad a közösségnek. A haza mindenkitől odaadó munkát, a harcban állhatatosságot kér, és általános felemelkedést ígér. Ha ennek tudatában dolgozik egész népünk, beteljesedik mindaz, amire törekkszünk, amit az előttünk fekvő alkotmánytervezet átfogóan kifejez. Meggyőződésünk szerint ez az alkotmány híd, amely a megpróbáltatásokkal terhes, több mint ezeresztendő múltból a jelenen át a szebb, boldogabb jövő felé vezet.

Tisztelt országgyűlés! Kedves elvtársak!

Az előttünk fekvő törvénytervezet jó, és elismerés illeti mindazokat, akik dolgoztak az alkotmány módosításának a feladathoz illő gondos előkészítésében; köszönet és elismerés illeti az országgyűlés kiküldött bizottságának tagjait, akik ezt a nagy munkát befejezték.

Köztudott és most megismétlem: pártunk, a Magyar Szocialista Munkáspárt az alkotmány betartása fölött mindig őrködött, betűinek és szellemének feltétlen tiszteletben tartásával tevékenykedett eddig is; ezt fogja tenni a jövőben is. Az alkotmánymódosítás célját, fő elvi kérdéseit szélesebb közvéleményünk is ismeri és támogatja.

E gondolatok jegyében az alkotmány módosítására vonatkozó törvényjavaslatot elfogadom, és a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága nevében a tisztelt országgyűlésnek elfogadásra javaslom.

DR. KOROM MIHÁLY

IGAZSÁGÜGY-MINISZTER FELSZÓLALÁSA

Tisztelt országgyűlés!

A Magyar Népköztársaság Alkotmánya, mint államunk alaptörvénye, immár közel negyed százada védelmezi és segíti új társadalmunk építését. Jogos büszkeséggel állapíthatjuk meg történelmi szerepét, ami a szocialista építőmunka minden területén elért sikereinkkel mérhető.

Az 1949-ben elfogadott alkotmányunk minden mondatában kifejezésre jut a népünk alkotóerejébe vetett hit és az a meggyőződés, hogy a munkások, parasztok, értelmiségiek és a többi dolgozó tudja és akarja is építeni az új társadalmat.

Ez az akarat mutatkozott meg különben már akkor is, amikor felszabadulásunk után elkezdtük a romokban heverő ország újjáépítését, végrehajtottuk a földreformot, kivívtuk a politikai hatalmat. A dolgozó nép saját államhatalmának birtokában és annak felhasználásával kezdhette meg a szocializmus építését. Az alapvető termelési eszközök társadalmi tulajdonba vétele, a tervgazdálkodás rendszerének kiépítése, az ország szocialista iparosítása, a mezőgazdaság szocialista átszervezése: mind-mind fontos mérföldkövek voltak fejlődésünk útján.

Forradalmi intézkedéseink eredményeként tervszerűen emeltük a dolgozó milliók életszínvonalát,

mind nagyobb mértékben elégítettük ki kulturális, egészségügyi, szociális szükségleteit.

Így igazolta az élet, hogy a szocialista alkotmány — ellentétben a kapitalista államok ilyen törvényeivel — nem üres deklaráció, vagy a be nem váltott ígéretek gyűjteménye, hanem olyan dokumentum, amely jogi formákban konkrétan fejezi ki a társadalmi valóságot.

A mi alkotmányunk olyan törvény, amely magában foglalja a nép munkájának, erőfeszítéseinek kézzelfogható tartalmát, mindannyiunk érdekében, a dolgozó ember javára és boldogulására. Ezért a jól végzett munka tudatával emlékezhetünk vissza mindarra, amit a társadalom forradalmi átalakításában eddig tettünk, és emelt fővel adhatunk számot arról, hogy alkotmányos elveinket megtartottuk.

Ha törvényeink, jogszabályaink a valóságos társadalmi állapotot tükrözik is, az alap és a jogi felépítmény összhangja nem lehet mindenkor naprakész állapotban. Ez a társadalmi viszonyoknak a jogszabály megalkotásának időpontját követő és a szocialista körülmények közti gyors fejlődésével magyarázható. A társadalom fejlődése és a jogi szabályozás bizonyos időszak elteltével ellentmondásba kerülhet egymással. Az így keletkező ellentmondások feloldása elkerülhetetlen, mert ellenkező esetben a jog nem tudja hatékonyan betölteni szerepét. Alkotmányunk mostani átfogó módosításának, korszerűsítésének alapja is az, hogy országunk minden tekintetben lényeges átalakuláson ment keresztül az elmúlt évtizedek alatt. Történelmi időszyakkal mérve eredményeinket, a legdöntőbb, hogy hazánkban leraktuk a szocializmus alapjait, és dolgozó népünk ma a szocialista társadalom teljes felépítésén munkálkodik.

Az alkotmány módosítására előterjesztett javaslatok teljes egészükben visszatükrözik jelenlegi helyzetünket, egyúttal pedig mutatják társadalmi fejlődésünk irányát is, s annak feladatait az alaptörvény erejével fogalmazzák meg. Az alkotmány módosítására kidolgozott javaslatoknak az a jellemzőjük, hogy megőrzik és megerősítik mindazokat a maradandó értékeket, az élet tűzpróbájában sikerrel helytálló rendelkezéseket, amelyek a jövőben is jól szolgálják szocialista ügyünket. E javaslatok ugyanakkor korszerű módon rögzítik társadalmi fejlődésünk fő eredményeit, és ezen az alapon hozzáigazítják alkotmányunkat a szocialista építés mai állapotához, így szolgálva hazánk szocialista viszonyainak szilárdítását, az alapvető állampolgári jogok és kötelességek fejlődését, népi államunk további erősítését.

Tisztelt országgyűlés!

Az országgyűlés elé terjesztett javaslatok egyik legfontosabb csoportja országunk társadalmi rendjével kapcsolatos. A Magyar Népköztársaság társadalmi rendjéről szóló fejezetben vannak megfogalmazva elsősorban azok a változások, amelyek hazánkban 1949 óta történtek. Az országgyűlés — társadalmi küzdelmeink és vívmányaink eredményeként — ma joggal kimondhatja: a Magyar Népköztársaság szocialista állam. A munkásosztály szocialista állama a dolgozó nép hatalmát testesíti meg. A kizsákmányoló osztályok felszámolását követően uralkodóvá váltak hazánkban a szocialista termelési viszonyok és megszilárdult a munkásosztály hatalma. Társadalmunk vezető osztálya hatalmát a termelőszövetkezeti parasztsággal szövetségben, az értelmiséggel és a társadalom többi dolgozó rétegével együtt gyakorolja. Így és csakis így jöhettek létre azok a feltételek,

amelyek biztosítják a társadalmi osztályok és rétegek alapvetően egységes érdekeit, a kölcsönös bizalmon és együttes munkán alapuló összefogását és együttműködését a szocialista Magyarország teljes felépítésére. Ez képezi alapját annak is, hogy a javaslat az állampolgári jogokat egyformán és egyenlően mindenki számára biztosítja.

A mi népünk saját tapasztalataiból ismeri, hogy társadalmi harcaiban minden győzelmet, az ország építésében minden eredményt a munkásosztály marxista—leninista pártjának vezetésével ért el. A jövőben is csak a párt vezetésével oldhatjuk meg sikeresen a szocialista építés előttünk álló feladatait. Történelmi tapasztalatainkat, társadalmunk valóságát fejezzük ki azzal, hogy mostani alkotmányozó munkánk során már nem közvetett formában, hanem egyértelműen és világosan törvénybe foglaljuk, hogy a munkásosztály marxista—leninista pártja a társadalom vezető ereje.

Társadalmi alaptörvényünk új alkotmányos tételekkel gazdagodik, amikor megfogalmazza a társadalmi és tömegszervezetek szerepét a szocialista építőmunkában. Külön-külön is alkotmányba iktatjuk a Hazafias Népfrent, a szakszervezetek, valamint a szövetkezetek — külön kiemelve a mezőgazdasági termelőszövetkezetek — társadalmunkban betöltött jelentős szerepét és a dolgozó emberek érdekében végzett munkájukat.

De alaptörvényünk gazdagodását látom abban is, hogy a fejlődésünket előmozdító tudományos munkát, a haladást szolgáló művészetet, hazánk állampolgárai képzettségének, műveltségének növelését, az ifjúság szocialista nevelését társadalmi rendszerünk általános alapelvei közé sorolja.

Mindazok az új javaslatok, amelyek a társadalmi rendről szóló fejezetben szerepelnek, hűen fejezik ki társadalmunk demokratikus rendszerét, lényegét, és tükröződik bennük a szocialista demokrácia szélesítésében elért fejlődésünk. Egyben előremutatnak, a szocialista demokrácia további szélesítését szolgálják, előtérbe állítva a néphatalom gyakorlásának azokat a formáit, amelyek lehetőséget nyitnak minden állampolgárnak, hogy részt vehessen társadalmi céljaink megvalósításában.

A törvényjavaslat a társadalmi rendről szóló fejezetben fogalmazza meg a szocialista gazdasági rend jogi alapelveit is. Kifejezi, hogy gazdasági rendünk a termelési eszközök társadalmi tulajdonára épül, ezen az alapon megerősíti népgazdaságunk tervszerű fejlesztését, kiemeli a társadalmi tulajdon — az állami és a szövetkezeti tulajdon — növelését a termelőerők fejlesztése, az ország véderejének fokozása, a dolgozók anyagi és kulturális színvonalának rendszeres emelése érdekében.

Az alkotmányban továbbra is szerepel, hogy a Magyar Népköztársaság harcol az ember ember általi kizsákmányolásának minden formája ellen. Vannak, akik ellentmondást vélnek felfedezni a szocialista termelési viszonyok uralkodóvá válása és e tétel között. Igaz, hogy a kizsákmányolás elleni küzdelem hazánkban elsősorban nem gyakorlati kérdés, de helyes, hogy az alkotmány újra deklarálja a proletárdiktatúra államának e feladatát. Ez olyan elvi, politikai állásfoglalás, amely államunk osztályjellegéből fakad. Kifejezi elkötelezettségünket, a kapitalista világ kizsákmányolt és elnyomott dolgozóival való szolidaritásunkat is.

Alkotmányunk világosan kifejezésre juttatja azt a

tényt, hogy népünk a szocialista közösség megbecsült és tevékeny tagjaként építi új társadalmát. Ezért húzzuk alá, hogy államunk fejleszti és erősíti barátságát a szocialista országokkal, de azt is, hogy együttműködésre törekszünk minden néppel és országgal a béke megőrzésében, a háború elhárításában és általában az emberi haladás érdekében. Így fogalmazzuk meg alkotmányunkban is hazánk, népünk nemzeti és internacionalista feladatainak nagyszerű egységét.

Tisztelt országgyűlés!

Az alkotmányunk módosítására irányuló javaslatok nagy figyelmet szentelnek államéletünk fejlesztésére, korszerűsítésére. Az állam alapvető intézményei változatlanul maradnak, mert azok jól kiállták az idő próbáját. Ugyanakkor — a gyakorlati tapasztalatok és szükségletek alapján — az államszervezet tökéletesítését célzó módosítások elkerülhetetlenek. A szocialista állam legfőbb intézményei működésének, munkájának fejlesztése egyetlen célt szolgál: a népi hatalom erősítését. A proletárdiktatúra mechanizmusának, egész államéletünknek egyik alappillére a demokratikus centralizmus, ami annál jobban érvényesül, minél nagyobb az állami szervek működésének társadalmi támogatása, az állampolgárok közéleti tevékenysége, a közügyekben való tevékeny részvétele. Az államélet és a szocialista demokrácia fejlesztése egymástól elválaszthatatlan fogalmak, és megvalósulásuk alkotmányos intézményeink keretében történik. Alkotmányunk az államélet fejlesztését szolgálja azzal, hogy az eddigieknél egyértelműbben határozza meg a legfőbb állami szervek és intézmények hatáskörét és felelősségét. Vonatkozik ez az országgyűlésre, az Elnöki Tanácsra éppúgy, mint a kor-

mányra, a tanácsokra vagy a bírósági és ügyészi szervezetre.

Köztudott, hogy a Magyar Népköztársaság kormányának ma nagyobb az ország életében betöltött szerepe, mint 1949-ben volt. Akkor még — ahogy erre Kállai elvtárs előadói beszédében is utalt — az alkotmány a kormányt csak mint az államigazgatás legfelső szervét jelölte meg. Azóta a kormány jelentősége megnőtt, szerepe kifejlődött. Jelenleg — és ezt alkotmányunk a jövőre nézve is szentesíti — a Minisztertanács az állami irányítás és vezetés legfőbb operatív testülete, amely ennek megfelelő hatáskörrel és felelősséggel működik. E funkciójából következően a javaslatok új feladatokat adnak a kormánynak, például az állami, társadalmi rend védelmében, az állampolgári jogok biztosításában, a gazdasági élet összehangolt fejlesztésében, vagy a tanácsok irányításában és tevékenységük törvényességi felügyeletében. Ebben a szellemben terjeszthettük elő az elmúlt években is már például a földtulajdon szocialista rendezésére, választási rendszerünk továbbfejlesztésére, az új tanácstörvény megalkotására, a BTK módosítására stb. vonatkozó javaslatainkat, vagy alkottuk meg a gazdaságirányítási rendszer reformjának bevezetésére és kibontakoztatására irányuló rendelkezéseket.

A szocialista állam feladatai között mind nagyobb teret kapnak a tudomány, a kultúra, a szociális és egészségügyi ellátás rendszerének fejlesztése és az ehhez szükséges személyi és anyagi feltételekről való gondoskodás. Mindezek a feladatok a kormány hatáskörének bővítését teszik szükségessé. A gyakorlati élet, a kormányzati munka operativitásának, hatékonyságának növelése érdekében korábban már ki-

alakítottuk a kormánybizottságok rendszerét. Ilyen bizottságok működnek ma a tudománypolitikai, a gazdasági, a nemzetközi gazdasági kapcsolatok és a honvédelmi kérdések segítésének megoldására az összkormányzat keretében. Ezt a jól bevált rendszert a jövőben fenn kívánjuk tartani, és ezért célszerű e bizottságokra vonatkozó alapvető rendelkezéseket az alkotmányba is beiktatni.

E bizottságok hatásköre alapvetően a Minisztertanács segítésében, egyes fontos kérdések előkészítésében áll, amellyel elősegítik a lehető legjobb döntések meghozatalát.

A Minisztertanács kötelességei között változatlan marad az a jelenlegi előírás, amely szerint gondoskodnia kell az alkotmány végrehajtásáról. Az alkotmány végrehajtásához szükséges törvényjavaslatokat a jövőben is a Minisztertanács terjeszti az országgyűlés elé. Ilyen feladatokat az alkotmány kifejezetten meg is jelöl. Elegendő hivatkozni azokra a rendelkezésekre, amelyek az állami tulajdonnak, valamint az állam kizárólagos gazdasági tevékenységének körére, a bírói, ügyészi szervezetre, a miniszterek jogállására vonatkozóan külön törvényi szabályozást irányoznak elő. De alkotmányunk rendelkezéseiből, egész szelleméből elsősorban a kormányra hárulnak az állami munka, az államigazgatás további egyszerűsítésének, demokratizmusa, szocialista jellege erősítésének, a bürokratikus jelenségek felszámolásának, az állami tevékenység színvonala fejlesztésének nem könnyű feladatai is. Ugyancsak változatlanul fontos feladatát képezi a kormánynak a jövőben is a gazdasági építőmunka szervezése és irányítása, gazdaságirányítási reformunk további kibontakoztatása az egészséges fejlődés biztosítása, a ne-

gativ tendenciák visszaszorítása. A kormány erős elhatározása e tennivalók következetes megoldása, a szocialista rendszer adta lehetőségek maximális kihasználásával.

Kedves képviselő elvtársak!

A Magyar Népköztársaság alkotmánya országunk alaptörvénye. Ez azt jelenti, hogy a törvény erejével rögzíti a társadalmi rendre, az államszervezetre, az állampolgárok jogaira és kötelezettségeire vonatkozó alapvető rendelkezéseket. Itt jegyzem meg én is, hogy a módosítást előkészítő munkálatok során nagyon sok, egyébként helyes javaslatot azért nem lehetett elfogadni, mert éppen az említett elvvel kerültünk volna ellentétbe. A túlságosan részletező rendelkezések már csak azért sem valók az alkotmányba, mert szükségszerűen kitennének magunkat a gyakori módosításoknak is, amelyek nem szolgálnák az alaptörvény szilárdságához, tartósságához fűződő fontos érdekeket.

Az alkotmány egész jogrendszerünk legfőbb forrása, kiindulópontja, vagy mint Kádár elvtárs mondta, a törvények törvénye. A törvények, jogszabályok arra épülnek. Ennélfogva minden jogszabály, bármilyen magas szintű is, csak úgy oldható meg és alkotható meg, ha annak rendelkezései összhangban vannak az alaptörvénnyel. Az alkotmány, mint alaptörvény, ugyanakkor magában foglalja az államszervezet működésének és az állampolgárok jogainak, kötelezettségeinek biztosítékait is. Az alkotmányos biztosítékok jelentőségét az adja, hogy nélkülük minden rendelkezés csak írott malaszt vagy jókívánság lenne, miként ezt láthatjuk még a magukat legdemokratikusabbnak tartó kapitalista országok alkotmányai esetében is.

Az alkotmányos garanciák közé a javaslatok újakat is beiktatnak. Ezek közül én is kiemelem, hogy az állampolgárok alapvető jogait és kötelezettségeit tartalmazó jogi szabályozást a jövőben törvényben kell megalkotni. Ez a rendelkezés egyébként tovább erősíti az országgyűlés törvényalkotói tevékenységét is. De nemkülönben fontos alkotmányos garanciát fogalmaz meg az alaptörvényünk azzal a rendelkezéssel is, amely kifejezi a kormány függőségét az országgyűléstől mint legfelsőbb államhatalmi és képviseleti szervünktől, ami a kormányzás szervezetének, irányának, feltételeinek meghatározásában, a kormány programjának elbírálásában, a Minisztertanács megválasztásában jut kifejezésre.

Alkotmányunk módosításának előkészítése során megkülönböztetett figyelmet szentelünk a szocialista törvényesség követelményeinek. Ez kifejezésre jut különösen azokban az új rendelkezésekben, amelyek vezérfonalát adják az állami szervek tevékenységének, az állampolgári jogok védelmének, az emberi jogok tiszteletben tartása alkotmányos megerősítésének. Fontos változtatás, hogy a módosítás tervezete kiterjeszti a törvényesség érvényesülésének biztosítékait. Az alkotmányba ütköző vagy a dolgozó nép érdekeit sértő rendelkezések megsemmisítő kötelezettségének, az alkotmány és az alkotmányos jogszabályok mindenki számára kötelező megtartása és megtartatása követelményének előírása, a kormányt, a tanácsokat, a bíróságokat, az ügyészségeket irányító elvek rögzítése, a bírói függetlenség garanciáinak kiszélesítése, a védelemhez való jog kiterjesztése, és így tovább, mind-mind a szocialista törvényesség további erősítésének céljait szolgálják.

Természetesen a törvények, és így alaptörvényünk

is, csak akkor töltik be jól szerepüket. ha azok előírásainak megfelelően működik az állam minden szervezete, és úgy élnek állampolgárai is. Jelenlegi alkotmányunk sem engedte meg a hatalommal való visszaélést, a szocialista törvényesség megsértését. Mégis volt időszak, amikor az sérelmet szenvedett. A Magyar Szocialista Munkáspárt politikájának egyik sarkalatos elve és nagy sikere éppen a szocialista törvényesség helyreállítása és annak következetes biztosítása. A párt helyes marxista—leninista politikája a legfőbb biztosítéka a jövőre nézve is a törvényességnek, a mindenfajta torzulás, ferdülés vagy ferdítés elkerülésének. Ennek a politikának állami és jogi rendelkezései öltének egyébként testet az említett módosításokban.

Tisztelt országgyűlés!

Alkotmányunk javasolt módosítása hazánk valóságos helyzetéből és a szocializmus teljes felépítésének feladataiból indul ki. E javaslatok megfelelnek a tudományos szocializmus követelményeinek, a hazánkban végbement nagy társadalmi átalakulásokból adódó következtetéseknek. Nem az élettől, a társadalmi valóságtól elszakított módon kívánják szabályozni társadalmi helyzetünket, és nem egyéni vagy egyoldalú kívánságokat, hanem társadalmi igényeket tükröznek. Ezért remélhetjük, hogy alkotmányunk a jövőben is olyan fegyver lesz kezünkben, amely jól szolgálja társadalmi célkitűzéseink sikeres megvalósítását.

Rendelkezései új ösztönzéseket adnak majd a további alkotómunkában, az építésben. Alkotmányunkban benne van a munka becsülete, rendszerünk igazi demokratizmusa, a szavak és tettek egysége. Ezek képezik a mi alaptörvényünk aranyfedezetét, amely

minden becsületes ember számára „belépőjegyet” biztosít a szocialista politika alakításához és végrehajtásához. Ugyanakkor a szocializmus ellenségei számára államunk a jövőben is a diktatúra eszközeit veszi igénybe, és senkinek nem engedi meg a szocialista építőmunka megzavarását.

Alkotmányunk az állampolgári jogok megállapítása mellett kötelezettségeket is előír mindannyiunk számára a jobb, eredményesebb, fegyelmezettebb munkára és magatartásra. Az állampolgári jogok és kötelességek megfogalmazása egyébként kifejezi azt az új kapcsolatot, amely népünk és államunk között van. Ez a kapcsolat sokat fejlődött az elmúlt 23 év folyamán. Amidőn alkotmányunk bővíti és gazdagítja a jogokat, egyben aláhúzza azok egységét is az állampolgárok kötelességeivel. Ebből következik, hogy a jogait csak az követelheti, aki becsülettel teljesíti kötelességeit is.

Alaptörvényünk és más jogszabályaink a jogok és kötelességek együttes gyakorlásának feltételeit biztosítják. De a legjobb törvény sem elegendő önmagában. Az alkotmány és a többi jogszabályunk alapos megismerése és megismertetése ezért is fontos kötelesség. De még további nevelő és szervező munkára van és lesz szükségünk annak megértetéséhez, hogy nálunk nincs külön „tribün” és külön „pálya”, hanem mindenki számára a békés, boldog jelen és jövő csak is becsületes munkával, olyan mértékben és olyan módon érhető el, ahogy ki-ki hozzájárul a szocialista Magyarország teljes felépítésének történelmi ügyéhez és sikeréhez.

Tisztelt képviselő elvtársak!

Önök előtt most az a megtisztelő feladat áll, hogy a Magyar Népköztársaság Alkotmányát mint álla-

munk alaptörvényét, úgy módosítsák, amely megfelel társadalmi fejlődésünk jelenének és jó segítséget ad a jövő számára is. A javasolt módosítások megfelelnek pártunk X. kongresszusa határozatainak és jól szolgálják egész népünk érdekeit. Ezért a forradalmi munkás-paraszt kormány nevében és megbízásából kérem a tisztelt országgyűlést, hogy az előterjesztett javaslatokat fogadja el és ünnepélyesen iktassa törvénybe.

TARTALOM

A Magyar Népköztársaság Alkotmánya [7]

KÁLLAI GYULA képviselő, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának elnöke, az alkotmánymódosítást előkészítő országgyűlési bizottság elnökének expozéja [35]

KÁDÁR JÁNOS képviselő, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága első titkárának felszólalása [55]

DR. KOROM MIHÁLY igazságügy-miniszter felszólalása [79]

A kiadásért felel a Kossuth Könyvkiadó igazgatója

Szerkesztette Rákos Imréné

A borító Erdélyi Judit munkája

Műszaki vezető Szécsi Andor

Műszaki szerkesztő Székffy Gyula

A szedést 1972. IV. 25-én kezdték meg

Megjelent 1972. V. 10-én, 50 000 példányban

Terjedelme 4,4 (A/5) ív

PL — 155 — K — 7275

1544—72. Szikra Lapnyomda, Budapest